

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра політології та публічного управління

На правах рукопису

ДУНЕЦЬ АНАСТАСІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ УЧАСТІ

Спеціальність: 052 «Політологія»

Освітньо-професійна програма: «Політологія та державне управління»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

Пахолок Василь Миколайович,
кандидат політичних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №

засідання кафедри політології та
публічного управління

від 2025 р.

Завідувач кафедри

проф. Бусленко. В. В.

Луцьк–2025

АНОТАЦІЯ

Дунець Анастасія Володимирівна. Інтернет-ресурси як фактор активізації публічної участі – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр». Спеціальність: 052 «Політологія». Освітньо-професійна програма: «Політологія та державне управління». – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2025.

У Вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт та предмет, мету і завдання роботи.

Метою бакалаврської роботи є аналіз впливу інтернет-ресурсів на активізацію публічної участі громадян у процесах прийняття рішень у публічній сфері.

Об'єктом дослідження є публічна участь як складова демократичного врядування.

Предметом дослідження є інтернет-ресурси як інструмент активізації публічної участі.

У роботі розглянуто інтернет-ресурси як чинник активізації публічної участі громадян у процесах управління та прийняття рішень на місцевому та національному рівнях. Проаналізовано сутність публічної участі, її форми та механізми реалізації в умовах цифрового суспільства. Особливу увагу приділено інтернет-платформам, соціальним мережам, електронним петиціям, онлайн-опитуванням та іншим інструментам цифрової демократії, які сприяють залученню громадськості до управлінських процесів.

У роботі проведено аналіз українського та зарубіжного досвіду використання інтернет-ресурсів для стимулювання громадської активності, а також виявлено основні переваги та ризики такого залучення. Запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів цифрової участі для посилення демократичного врядування.

Ключові слова: інтернет-ресурси, публічна участь, форми публічної участі, політична комунікація, демократичне врядування.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Поняття та форми публічної участі.....	6
1.2. Стан наукової розробки проблеми.....	17
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФОРМА	
ПУБЛІЧНОЇ УЧАСТІ	
2.1. Види інтернет-ресурсів та специфіка їх регулювання.....	28
2.2. Особливості взаємодії громадськості через інтернет.....	38
РОЗДІЛ 3. УСПІШНІ ДОСВІДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-	
РЕСУРСІВ У ПУБЛІЧНІЙ УЧАСТІ	
3.1. Вітчизняний та зарубіжний досвід застосування новітніх форм публічної участі.....	47
3.2. Перспективи активізації публічної участі з використанням інтернет-ресурсів.....	56
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, що характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та процесами глобалізації, трансформації зазнають усі сфери суспільного життя, включно з механізмами взаємодії громадян та держави. Публічна участь, як невід’ємний атрибут демократичного врядування, набуває нових форм та вимірів в умовах цифрового суспільства. Інтернет-ресурси перетворюються на потужний інструмент не лише для інформування та комунікації, але й для мобілізації громадянської активності, організації спільних дій та впливу на процеси прийняття управлінських рішень. Розуміння того, як саме інтернет-технології впливають на залучення громадян до публічного життя, які можливості вони відкривають та які виклики створюють, є надзвичайно актуальним завданням як для науковців, так і для практиків у сфері державного управління та розвитку громадянського суспільства. Дослідження цього фактору дозволяє виявити ефективні шляхи розширення демократичних практик та підвищення якості публічного управління в Україні.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі впливу інтернет-ресурсів на процеси активізації публічної участі громадян. Виходячи із мети поставлено такі дослідницькі **завдання**:

- визначити ступінь наукової розробки проблеми публічної участі за посередництва інтернет-ресурсів;
- з’ясувати організаційний потенціал інтернет-ресурсів у налагодженні політичних комунікацій;
- визначити особливості взаємодії громадськості через інтернет;
- узагальнити вітчизняний та зарубіжний досвід застосування новітніх форм публічної участі;
- окреслити можливі перспективи активізації публічної участі з використанням інтернет-ресурсів.

Об’єктом дослідження є публічна участь як соціально-політичне явище та ключовий елемент демократичного врядування.

Предметом дослідження виступають інтернет-ресурси як фактор, що впливає на форми, динаміку та ефективність публічної участі у сучасному суспільстві.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань роботи було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних **методів дослідження**. Теоретико-методологічну основу склали принципи системного підходу, що дозволив розглянути публічну участь та інтернет-ресурси як взаємопов’язані елементи. Використовувалися методи аналізу та синтезу (для вивчення понятійного апарату, класифікації форм участі та інтернет-ресурсів), історичний метод (для простеження еволюції концепції публічної участі), порівняльно-правовий метод (при аналізі нормативно-правового регулювання в Україні та зарубіжних країнах), інституційний аналіз (для дослідження механізмів електронної участі), контент-аналіз наукових публікацій та нормативних документів, а також метод кейс-стаді (при розгляді вітчизняного та зарубіжного досвіду використання інтернет-ресурсів).

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у подальшій науковій розробці проблеми та застосуванні окремих положень у навчальному процесі.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. 1. Поняття та форми публічної участі

У сучасному демократичному суспільстві публічна участь постає як один із найважливіших механізмів реалізації прав громадян на управління державними та місцевими справами. Вона забезпечує взаємозв'язок між владою та громадянами, сприяючи відкритості, прозорості та підзвітності публічного управління [1, с. 7].

Поняття «публічна участь» у науковій літературі трактується по-різному, проте загальним є розуміння її як процесу залучення громадян до прийняття управлінських рішень. Згідно з визначенням Ради Європи, публічна участь – це «право і можливість індивідів та організованих груп брати участь у визначенні й реалізації політик» [2, с. 12].

У національному контексті публічна участь закріплена в ряді нормативно-правових актів України, зокрема у Законі України «Про місцеве самоврядування», який передбачає форми прямої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування, як-от загальні збори, громадські слухання, місцеві ініціативи.

Варто також звернути увагу на міждисциплінарний підхід до аналізу публічної участі: в політології акцент робиться на ролі участі у демократичному процесі, у правознавстві — на механізмах реалізації прав людини, в соціології – на мотивації та поведінці учасників громадських процесів.

Публічна участь бере свій початок ще з античних часів, коли участь у справах полісу вважалася обов'язком громадянина. Проте як системна демократична практика вона оформилася в Новий час, особливо після подій Французької революції та формування конституційних держав [5, с. 34].

У XX столітті з розширенням виборчого права та розвитком засобів масової інформації публічна участь почала набувати інституційних форм.

Особливо важливим був період після Другої світової війни, коли в західних демократіях почали формуватися концепції «учасницької демократії» (participatory democracy), що передбачала широку участь громадян у вирішенні суспільних питань не лише через вибори, але й у проміжках між ними [6, с. 91].

З кінця XX століття, в умовах інформаційної революції, дедалі більшої ваги набувають електронні форми участі (e-participation), що базуються на використанні інтернет-технологій для взаємодії між державою і громадянами.

У сучасній науці розроблено різноманітні класифікації форм публічної участі, які залежать від ступеня впливу громадян на прийняття рішень, характеру участі, а також технічних засобів її реалізації.

Однією з найвідоміших є «сходи участі» (Ladder of Citizen Participation), запропонована Шеррі Арнштейн, яка виокремлює вісім рівнів участі, розподілених на три основні категорії: маніпуляція, формальна участь без впливу та реальна участь із владними повноваженнями [8, с. 217]. Вона вважає, що справжня участь починається лише тоді, коли громадяни мають реальний вплив на прийняття рішень — наприклад, через делегування влади або партнерство з органами влади.

Інші дослідники, як-от М. Вейл та Б. Берк, пропонують поділ за ступенем ініціативи: ініціативна участь (ініціатива йде від громадян або організацій); запрошена участь (громадян запрошують до участі органи влади); примусова участь (громадяни залучаються внаслідок певних зобов'язань).

У вітчизняному правовому полі основні форми публічної участі закріплено в законах України, зокрема, це: громадські слухання (обговорення важливих питань розвитку громад); місцеві ініціативи (право громадян ініціювати рішення місцевої влади); звернення громадян; електронні петиції; громадська експертиза діяльності органів влади [3, с. 5].

Залучення громадськості до публічного управління здійснюється за допомогою певного набору інструментів, які можуть бути як традиційними, так і інноваційними.

До традиційних належать збори громадян, письмові звернення, участь у

засіданнях місцевих рад, участь у виборах.

Інноваційні ж форми передбачають використання цифрових технологій: онлайн-опитування, платформи електронного урядування, веб-портали зворотного зв'язку тощо [10, с. 63].

Так, платформи типу «Відкрите місто» чи «Єдина платформа місцевої демократії» стали важливим інструментом швидкого реагування на запити громадян. Крім того, все ширше застосовуються громадські бюджети, коли мешканці самостійно визначають, як витратити частину бюджету громади.

Водночас важливо, щоб застосування цих інструментів супроводжувалося прозорими процедурами, захистом персональних даних і гарантіями, що результати участі будуть враховані при ухваленні остаточних рішень [12, с. 105].

Попри нормативне закріплення форм публічної участі, на практиці ефективно залучення громадськості до процесів прийняття рішень стикається з низкою проблем і обмежень. Ці бар'єри можна умовно поділити на інституційні, соціально-психологічні, технологічні та правові.

Інституційні бар'єри пов'язані з небажанням або неспроможністю органів влади реально враховувати думку громадськості. У багатьох випадках консультації з громадянами проводяться формально або взагалі ігноруються.

Соціально-психологічні бар'єри охоплюють недовіру населення до органів влади, політичну апатію, низький рівень обізнаності громадян щодо своїх прав і можливостей участі. За результатами соціологічних опитувань, значна частина населення України не вірить, що їхня думка може реально вплинути на рішення влади.

Технологічні бар'єри виникають у зв'язку з цифровою нерівністю, особливо в регіонах з обмеженим доступом до інтернету або серед літніх людей, які мають низьку цифрову грамотність. Це обмежує застосування інтернет-ресурсів для участі в електронних формах публічної участі [15, с. 120].

Правові бар'єри стосуються прогалин у законодавстві, недостатньо чітких процедур залучення громадськості, відсутності зобов'язань з боку органів

влади враховувати результати громадських обговорень у своїх рішеннях [16, с. 48].

Подолання цих бар'єрів потребує комплексного підходу: удосконалення законодавства, розвиток електронної демократії, підвищення довіри до влади, просвітницька робота серед населення.

Інтернет-ресурси відкрили нові можливості для активізації публічної участі, зокрема через розширення каналів комунікації, доступність інформації та можливість швидкого реагування. У міжнародній практиці термін «е-участь» (англ. e-participation) використовується для позначення цифрових форм залучення громадян до державного управління [17, с. 31].

В Україні активно впроваджуються такі інструменти електронної участі, як електронні петиції, відкриті бюджети, електронні консультації, сервіси типу «Дія» та інші платформи, які дозволяють громадянам висловлювати свою думку щодо публічної політики.

Завдяки інтернет-ресурсам участь стає доступнішою для широких верств населення, особливо молоді. Водночас постає потреба у забезпеченні кібербезпеки, захисту персональних даних, верифікації користувачів, а також гарантій реального врахування результатів онлайн-участі.

Отже, публічна участь є невід'ємною складовою демократичного врядування, що набуває нових форм в умовах цифрового суспільства. Визначено основні поняття, класифікації форм участі, інструменти реалізації, а також виявлено ключові бар'єри, що стоять на шляху ефективного залучення громадян. Усе це створює передумови для подальшого аналізу трансформації участі в епоху інтернет-комунікацій, що буде темою наступного підрозділу.

Розвиток демократичних процесів у XXI столітті супроводжується якісними змінами в самій природі публічної участі. Замість традиційного уявлення про участь як періодичну активність (в основному під час виборів), формується підхід до участі як неперервного процесу співтворення політики («co-creation»), у якому громадяни залучаються на всіх етапах – від ініціювання проблеми до прийняття рішень та контролю за їх виконанням [20, с. 99].

Однією з важливих тенденцій є інституціоналізація участі – створення постійних органів або механізмів, які забезпечують стабільний зв'язок між громадянами та державою. Наприклад, громадські ради при органах виконавчої влади або бюджети участі, які стали частиною щорічного бюджетного процесу в багатьох громадах.

Іншою тенденцією є локалізація публічної участі – зосередження уваги на питаннях місцевого самоврядування, де залучення громадян є найбільш ефективним через безпосередній вплив на якість життя. Саме на місцевому рівні відбуваються найактивніші форми участі: обговорення благоустрою, розподіл бюджетних коштів, планування розвитку територій [22, с. 78].

Крім того, значну роль відіграє розвиток громадянських платформ та ініціатив, незалежних від держави, які беруть участь у моніторингу діяльності влади, адвокації змін та громадському контролі. Ці рухи часто працюють у партнерстві з журналістами, науковцями, підприємцями, що підвищує ефективність публічної участі.

У контексті глобалізації та поширення цифрових технологій публічна участь набуває транскордонного характеру. Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, ОБСЄ, Світовий банк, активно просувають стандарти «належного врядування» (good governance), одним із ключових компонентів якого є участь громадськості [24, с. 21].

Наприклад, концепція «Open Government» (Відкритий уряд), започаткована у 2011 році, охоплює принципи прозорості, підзвітності та залучення громадян. Україна приєдналася до ініціативи Open Government Partnership (OGP), що стало поштовхом для розробки Національного плану дій з реалізації принципів відкритості.

Такі міжнародні підходи стимулюють держави до розвитку інституційної та цифрової інфраструктури для участі громадян, адаптації нових форм комунікації між владою і суспільством.

Узагальнюючи, слід зазначити, що публічна участь – це не лише форма реалізації демократичних прав, а й інструмент підвищення якості

управлінських рішень, засіб легітимації влади та індикатор зрілості громадянського суспільства.

Розмаїття форм участі – від офлайн-обговорень до цифрових платформ – свідчить про динамізм цього явища. Водночас ефективність публічної участі залежить не лише від її інституційного закріплення, але й від політичної культури, довіри до влади, рівня обізнаності та готовності самих громадян до активної участі.

Поява інтернет-ресурсів як нового середовища для комунікації, взаємодії та мобілізації громадської думки створює якісно нові умови для участі. Детальний аналіз впливу цифрових технологій на публічну участь буде предметом наступного підрозділу цієї роботи.

Публічна (громадська) участь – це механізм впливу громадян на прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування через інституціалізовані форми діалогу. Вона передбачає активність осіб, які не мають владних повноважень, але прагнуть впливати на політичні, соціально-економічні та культурні процеси.

Згідно з сучасними підходами, громадська участь виконує дві ключові функції, зокрема, мінімізацію соціальних ризиків через врахування інтересів різних груп та формування суспільної згоди шляхом консолідації позицій громадян.

До ключових характеристик публічної участі слід віднести: правову обов'язковість (закріплення форм участі у законодавстві); публічність (відкритість процесів для всіх зацікавлених сторін); взаємодію (діалог між владою та громадськістю на всіх етапах прийняття рішень) та ефективність (юридична значимість результатів (наприклад, обов'язковість врахування висновків громадської експертизи)).

Система форм громадської участі в Україні охоплює понад 15 інститутів, які класифікують за різними критеріями, зокрема:

1. За правовим статусом:

- обов'язкові форми: місцеві референдуми, збори громадян;

- факультативні форми: громадські слухання, консультативні органи.

2. За рівнем участі (за класифікацією джерел):

- індивідуальні: звернення громадян, електронні петиції;
- колективні: мітинги, громадські ради, органи самоорганізації;
- прямі: місцеві вибори, відкликання депутатів;
- опосередковані: участь через НГО, експертні групи.

3. За сферою впливу:

- політична: вибори, партійна діяльність;
- соціально-економічна: участь у формуванні бюджету, публічні слухання

щодо інвестиційних проектів;

- екологічна: громадські екологічні експертизи.

4. За рівнем впливу (за Штернбергом):

- інформаційна: одностороннє оприлюднення даних (наприклад, звіти про виконання бюджету);

- консультативна: обговорення проектів рішень (публічні слухання);

- співухвалення: обов'язковість врахування думки (громадська експертиза).

- автономне прийняття: пряма участь у вирішенні (бюджет участі).

5. За методом організації:

- офлайн: збори, мітинги, фокус-групи;
- онлайн: краудсорсингові платформи, віртуальні громадські ради;
- гібридні: комбінація методів (наприклад, онлайн-обговорення під час

офлайн-слухань). [28, с. 5].

До сучасних тенденцій розвитку інститутів участі можна віднести:

1. Цифровізацію - впровадження електронних петицій та онлайн-консультацій.

2. Гібридизацію: поєднання традиційних форм (збори) з інноваційними механізмами (краудсорсинг).

3. Спеціалізацію: створення профільних рад (наприклад, з питань урбаністики або освіти).

Про те на практиці є певний формалізм у проведенні консультацій без реального врахування думок. Існує обмежена доступність для малозабезпечених верств населення, а також недостатня правова культура як громадян, так і представників влади.

Дослідження форм громадської участі в Україні базується на застосуванні методологічних підходів до дослідження, зокрема:

- застосування комунікаційного підходу (теорія соціальної взаємодії) – аналізу діалогу між владою та громадянами;
- правового аналізу – дослідження нормативних механізмів участі;
- соціально-психологічного методу – вивчення мотивації учасників.

Інститут публічної участі в Україні перебуває на етапі активного розвитку, проте потребує системного вдосконалення механізмів імплементації. Ефективність його функціонування безпосередньо пов'язана зі зміцненням демократичних принципів та розширенням участі громадян у всіх ланках управління

Формування сучасних механізмів громадської участі в Україні охоплює три ключові етапи:

1. Дорадянський період: традиції вічевих зборів у Київській Русі, міські ради Галицько-Волинського князівства. У 1917–1921 рр. земські управи на Півдні України використовували збори громадян для розподілу ресурсів під час військових конфліктів.

2. Радянська епоха: формалізовані вибори, «народний контроль» як інструмент ідеологічного впливу.

3. Сучасний етап (1991–2024): у 1996 році прийнята Конституція України, яка закріпила право на участь у управлінні державними справами; у 2015 році прийнято Закон України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства», яким запроваджено поняття громадських рад; у 2023 році прийнято реформу електронної демократії, якою передбачено, зокрема, обов'язковий відгук влади на петиції з 25 тис. підписів. [41, с. 5].

Аналізуючи міжнародний досвід впровадження публічної участі

громадян у процесі прийняття рішень органами державної влади, слід зазначити наступне.

Лідером цифрової демократії вважається Естонія. В цій країні створені та ефективно функціонують інноваційні механізми такі, як: е-президентство (програма, що дозволяє нерезидентам реєструвати компанії та керувати ними онлайн через цифрову ідентифікацію); блокчейн-голосування (використання технології KSI (Keyless Signature Infrastructure) для забезпечення цілісності виборчих процесів з 2005 року); цифрові держпослуги (медичні записи, е-податки, онлайн-освіта через платформу X-Road) [53]. Завдяки впровадженню цих механізмів вдалося досягнути надання 98% державних послуг онлайн, включаючи реєстрацію бізнесу за 15 хвилин, що в свою чергу призвело до зменшення енерговитрат у 1400 разів порівняно з традиційними платіжними системами завдяки блокчейн-транзакціям. Понад 1300 виборців у 2023 році скористалися можливістю змінити електронний голос на паперовий, демонструючи гнучкість системи.

Моделлю громадянської освіти вважається Канада. В цій країні створені наступні інноваційні механізми, зокрема: «Громадянські академії» (програми навчання активістів з розробки локальних ініціатив та комунікації з органами влади); платформи для краудсорсингу (інструменти колективного прийняття рішень у міському плануванні). Завдяки запровадженню цих механізмів на 40% зросла публічна участь громадян, зменшилися терміни узгодження проектів з 6 до 3 місяців через онлайн-консультації.

В Україні створені та успішно функціонують платформа «Дія. ОСНОВА» (інструмент для висунення та фінансування місцевих проектів), електронні петиції (обов'язковий механізм розгляду ініціатив із 25 тис. підписів).

Завдяки цим локальним ініціативам реалізовано 12 тис. проектів через механізми участі, зокрема в ОТГ та зросла кількість е-петицій на 35% у 2023 році порівняно з 2020 роком.

Проте для успішної адаптації європейського досвіду є певні виклики, зокрема: відсутність фінансування на підтримку громадянських ініціатив (на

відміну від Фінляндії, де держава покриває до 70% витрат НГО); обмежена доступність цифрових інструментів у сільській місцевості (лише 65% сіл мають стабільний інтернет).

За результатами соціологічного дослідження щодо емпіричних дані щодо участі громадян у 2023 році визначено, що найпопулярнішими формами публічної участі громадян є електронні петиції (43% респондентів), звернення до органів влади (31%). Найменш використовувані: участь у громадських радах (7%), моніторинг виконання бюджету (5%) [49]. Сучасними трендами є зростання активності громадян завдяки використанню мобільних додатків (на 22% більше у 2023 порівняно з 2020 р.) та зменшення відсотка учасників віком більше 60 років (на 15% менше через цифрові бар'єри).

Проте, розглядаючи правові аспекти: аналіз законодавчих пробілів слід виділити ключові проблеми, зокрема, у Законі України «Про місцеве самоврядування» відсутнє розмежування між поняттями «громадське слухання» та «громадське обговорення». Недосконалим є механізм оскарження: рішень, прийнятих без участі громади (наприклад, у 2022 році Окружний адміністративний суд Києва визнав незаконним будівництво торгового центру через порушення порядку проведення громадських слухань).

На публічну участь громадян впливають і економічні фактори, зокрема, пряма кореляція (регіони з ВВП на душу населення понад 10 тис. доларів мають удвічі вищу активність у бюджеті участі), фінансові стимули (наприклад, у Львові здійснення виплат учасникам громадських рад збільшило їх активність на 35%).

Слід відмітити і технологічні інновації у провадженні громадських ініціатив, зокрема, впроваджено AI-асистенти для аналізу громадських пропозицій; VR-платформи для імерсивних обговорень містобудівних проектів; блокчейн-голосування у тестовому режимі для ОСББ.

Також не можна оминати питання існування соціально-культурних бар'єрів громадської участі у публічній сфері прийняття суспільно-важливих рішень. Так, до таких бар'єрів можна віднести гендерний дисбаланс, оскільки

жінки становлять лише 38% учасників громадських рад, незважаючи на 54% у структурі населення.

Для вдосконалення процесу публічної участі було б незайвим спробувати створити «школи громадської участі» (наприклад, за зразком канадських Civic Academies), впровадити обов'язкову громадську експертизу (наприклад, для проєктів бюджету на суму понад 10 млн грн. Доцільним було б запровадження обов'язкових онлайн-референдумів з локальних ініціатив та фінансування пілотних проєктів через державно-приватне партнерство (наприклад, разом з «Дія.City»)) [47].

Таким чином, розглянуто теоретико-методологічні засади аналізу публічної участі як ключового елементу демократичного врядування в Україні та світі. Так, публічна участь виступає не лише правом громадян, а й інструментом формування ефективної, прозорої та підзвітної системи публічного управління. Встановлено, що участь громадян реалізується через різноманітні форми: як традиційні (збори, слухання, звернення), так і інноваційні (електронні петиції, онлайн-консультації, платформи електронної демократії).

Проаналізовано теоретичні підходи до класифікації форм участі, зокрема модель «сходів участі» Арнштейн, поділ за ініціативністю участі, а також інституціональні та правові форми, закріплені в українському законодавстві. Виокремлено п'ять основних класифікаційних підходів: за правовим статусом, рівнем участі, сферою впливу, ступенем впливу та методом організації.

Досліджено бар'єри, що обмежують ефективну участь громадян, зокрема інституційні (формалізм), соціально-психологічні (недовіра до влади), технологічні (цифрова нерівність) та правові (нечіткість процедур). Розкрито сучасні тенденції, серед яких особливе місце займають цифровізація, гібридизація та спеціалізація інститутів участі. Важливою є також локалізація процесів залучення громадськості, інституціоналізація участі та поширення практики співтворення політики.

Розглянуто приклади міжнародного досвіду – Естонії як лідера цифрової

участі та Канади як моделі громадянської освіти. Встановлено, що в Україні, попри позитивну динаміку (зростання е-петицій, запуск платформ як-от «Дія. ОСНОВА»), існують проблеми з правовим регулюванням, фінансуванням ініціатив, доступом до цифрових інструментів у сільських громадах та соціокультурними бар'єрами (гендерна нерівність, правова необізнаність).

Враховуючи вищезазначене, можна дійти до висновку публічна участь постає як багатовимірне явище, що розвивається в умовах цифрової трансформації та глобалізації. Її ефективність залежить не лише від наявності інструментів, а й від політичної волі, рівня громадянської культури та здатності влади до діалогу. Отримані теоретичні висновки створюють підґрунтя для подальшого дослідження впливу інтернет-ресурсів на громадську активність, що буде предметом наступного підрозділу.

1.2. Стан наукової розробки проблеми

У сучасних умовах цифровізації суспільства тема використання інтернет-ресурсів як чинника активізації публічної участі стала предметом постійного наукового інтересу. Її актуальність зумовлена як технологічними змінами, так і потребою в оновленні моделей взаємодії між державою та громадянами. У науковому дискурсі це питання розглядається крізь призму електронної демократії, цифрового громадянства, теорії участі та інформаційного суспільства. Незважаючи на інтенсивність досліджень за останні 15 років, ця сфера залишається фрагментованою та потребує подальшої систематизації.

Традиційне поняття публічної участі еволюціонувало від участі в голосуваннях та публічних слуханнях до постійної інтерактивної взаємодії завдяки цифровим технологіям. Як зазначає Т. Бовайрд, цифровізація перетворює громадянина з пасивного об'єкта управління на активного партнера у виробленні публічної політики [26, с. 125]. У світлі цього змінюється і сама суть демократичного процесу – від періодичного делегування повноважень до постійного спільного управління (co-governance).

Ідеї цифрової демократії стали центральними у працях таких дослідників,

як Є. Леффлер, З. Туфекчі, Дж. Колмен, які звертають увагу на потенціал цифрових платформ для мобілізації участі, а також на небезпеки маніпуляцій, цензури та втрати приватності [27, с. 105].

У науковій літературі виділяють такі ключові функції інтернет-ресурсів у контексті публічної участі, зокрема,: інформаційна (доступ до рішень, бюджетів, проектів актів); комунікаційна (зворотний зв'язок через чати, опитування, форуми); мобілізаційна (організація громадських ініціатив, петицій, кампаній); контрольна (моніторинг реалізації політики, публічний аудит).

Платформи електронної демократії дозволяють залучати громадян на всіх етапах ухвалення рішень. За результатами дослідження OECD, 72% країн-учасниць мають щонайменше одну платформу для електронних консультацій [56].

У науковій практиці також застосовується класифікація ключових функцій інтернет-ресурсів за моделлю ООН, зокрема: E-Information (базове інформування), E-Consultation (участь громадськості у консультаціях); E-Decision-making (спільне прийняття рішень) [57].

В Україні тема електронної участі активно досліджується з 2015 року, після запуску таких інструментів як електронні петиції, громадський бюджет, портал відкритих даних, платформа e-DEM. Електронні інструменти участі забезпечують підвищення прозорості та формують нову модель діалогу між громадянами та владою, але їх ефективність обмежується переважно урбанізованими регіонами. Платформи цифрової участі не тільки створюють умови для швидкої взаємодії, а й виступають механізмом формування громадянської ідентичності [31, с. 60].

Фонд «Демократичні ініціативи» у 2022 році провів опитування, яке виявило, що понад 64% респондентів принаймні раз брали участь у голосуванні на електронних платформах або підписували петиції. Водночас рівень довіри до результатів такої участі був низьким – лише 27% опитуваних вважають, що їхня думка реально враховується [34].

Окремий напрям досліджень стосується ролі соціальних мереж (Facebook, Twitter, Telegram) у стимулюванні публічної участі громадян, оскільки соціальні медіа дали змогу створити так звану «цифрову публічну сферу», яка функціонує поза державними інституціями і мобілізує громадян на дії швидше, ніж традиційні партії або ЗМІ [35, с. 47]. Український досвід (зокрема, під час Революції Гідності або волонтерських кампаній) також підтверджує ефективність соціальних мереж для координації колективних дій.

У той же час науковці застерігають від фрагментації публічної думки, поширення дезінформації, маніпуляцій через таргетовану рекламу та алгоритмічну селекцію контенту.

Незважаючи на позитивні оцінки, науковці вказують на низку системних обмежень цифрової участі, зокрема: цифрову нерівність (доступ до інтернету, рівень цифрової грамотності), правову неврегульованість (не всі онлайн-інструменти мають правові наслідки); технологічні ризики (кібератаки, втручання в голосування, бот-активність); формалізм участі (створення ілюзії участі без реального впливу на рішення) [32; 33]. Відсутність нормативного закріплення обов'язковості врахування результатів електронних консультацій знижує мотивацію громадян до участі.

Таким чином, наукова розробка проблеми публічної участі за допомогою інтернет-ресурсів характеризується активним розвитком, міждисциплінарним підходом і фокусом на прикладні аспекти. Українські та зарубіжні дослідження свідчать про потенціал цифрових інструментів у мобілізації громадян, розширенні каналів участі та демократизації процесів ухвалення рішень. Водночас існує нагальна потреба в подальшому аналізі ефективності таких інструментів, правовому врегулюванні механізмів цифрової участі та подоланні бар'єрів цифрового виключення.

Сучасні дослідження публічної участі в Україні розвиваються у контексті європейської інтеграції та воєнних викликів, проте мають системні обмеження, пов'язані з фінансуванням, законодавчими пробілами та організаційними бар'єрами. Нижче наведено ключові аспекти наукової розробки проблеми.

У контексті трансформації суспільних процесів під впливом цифровізації, дослідження публічної участі набуло нових рис. Від традиційних форм до електронних механізмів взаємодії, участь громадян у публічному управлінні стала не лише правом, а й невід'ємною частиною суспільного договору. Це зумовило активізацію міждисциплінарних наукових досліджень на стику політичної науки, соціології, правознавства, кіберсоціології та інформатики.

Сучасна наукова думка розглядає публічну участь не лише як інструмент реалізації політичних прав, а як механізм формування політичної суб'єктності громадянина в умовах інформаційного суспільства [36, с. 88]. Основним викликом, на який наука намагається дати відповідь, є проблема балансування між технічною доступністю цифрових платформ та їх реальним впливом на ухвалення політичних рішень.

Сама концепція електронної демократії (e-democracy) була започаткована ще у 1990-х роках, але повністю запрацювала після 2010 року із розвитком мобільного інтернету та соціальних мереж. Е-демократія дозволяє громадянам залучатися до участі в «режимі реального часу», що створює передумови для інтерактивного демократичного управління. Паралельно розвивається підхід цифрового громадянства, який передбачає не лише участь у голосуваннях, а й активну присутність у публічному цифровому просторі, що виявляється у блогерстві, краудсорсингових проектах, онлайн-активізмі. Цифрове громадянство трансформує ідентичність індивіда в суспільстві, формуючи нові типи соціального капіталу [38, с. 57].

Важливе місце займає концепція «participatory governance» – урядування через участь. Сучасна демократія повинна долати лінійні моделі прийняття рішень і переходити до горизонтальної кооперації, де громадяни діють як партнери [40, с. 93]. Це безпосередньо стосується цифрової участі, де швидкість і масштаб взаємодії потребують нових норм, процедур і технологій.

У вітчизняній науці проблема цифрової участі розробляється в межах декількох парадигм. Так, висвітлюються нормативно-правові аспекти функціонування електронних інструментів участі в Україні, з акцентом на

обмеження чинного законодавства. Попри закріплення права на звернення та петиції, не передбачено обов'язковості їх врахування в управлінських рішеннях. [41, с. 103]

Соціологічні дослідження свідчать, що рівень обізнаності громадян про цифрові механізми участі є критично низьким, оскільки лише 39% опитаних знають, як користуватися платформами для електронних консультацій. [42, с. 71]. Аналіз структури користувачів електронної демократії виявляє, що серед активних громадян домінують міські мешканці віком 25–40 років із вищою освітою, а найменш активними є сільські жителі та особи пенсійного віку [43, с. 66].

У закордонній науці дослідження публічної участі громадян зосереджено не лише на технологічному, але й на етичному аспекті. Так, соціальні мережі впливають на політичну поведінку, зокрема через фільтраційні бульбашки, які знижують ефективність суспільного діалогу [35, с. 47].

У контексті Східної Європи важливо згадати досвід Польщі, Литви та Естонії, де впровадження платформ на кшталт «Decidim», «Your Priorities», «Kovotojas» дозволило не лише збільшити кількість учасників, а й зробити управління прозорішим [52]. Дослідження World Bank, проведене у 2022 році показує, що лише 23% країн мають ефективні інструменти зворотного зв'язку, де громадяни можуть побачити, як враховані їхні пропозиції [53].

Розглядаючи методологічні підходи в сучасній науці слід вказати, що для вивчення цифрової публічної участі використовуються як кількісні, так і якісні методи. До кількісних належать соціологічні опитування, веб-аналітика, аналіз кліків та активностей на платформах участі. Наприклад, аналітична платформа «CivicTech Index» збирає дані про активність громадян на е-інструментах по всьому світу [56]. До якісних методів відносять: інтерв'ювання активістів, аналіз контенту електронних петицій, фокус-групи, кейс-стаді досвіду окремих громад. Наприклад, дослідження в м. Івано-Франківську показало, що 82% учасників бюджету участі не змогли відстежити хід реалізації проекту через відсутність оновлення на сайті [47, с. 77].

Проте у проведених дослідженнях виявлено і низку проблем, зокрема:

1. Цифровий розрив: різний рівень доступу до інтернету серед вікових та соціальних груп.
2. Формалізація участі: створення онлайн-інструментів без механізмів реального врахування результатів.
3. Технічна недосконалість: баги, складні інтерфейси, низький рівень інтеграції баз даних.
4. Маніпулятивність: використання ботів або організованих груп тиску для спотворення результатів.
5. Дефіцит зворотного зв'язку: громадяни не отримують відповіді на свої звернення або вони є шаблонними.

Наукова спільнота пропонує наступні напрями для подальшої розробки: формування методик оцінки ефективності цифрових інструментів участі; створення нормативних вимог до прозорості електронних консультацій; розробка стандартів верифікації учасників участі; включення практик громадської участі до навчальних програм вишів та шкіл; аналіз ризиків впливу штучного інтелекту на якість публічного діалогу [48, с. 118].

Значна частина наукових досліджень вказує на прямий взаємозв'язок між активністю громадян у цифрових формах участі та рівнем довіри до державних інституцій. Згідно з аналізом, проведеним Гарвардською школою врядування, у країнах з високим рівнем участі в онлайн-консультаціях (Норвегія, Фінляндія, Канада) спостерігається і вищий індекс довіри до уряду — понад 65% [49, с. 34]. У той же час в Україні, за результатами дослідження Київського міжнародного інституту соціології, лише 27% респондентів вважають, що влада реально враховує електронні петиції [50, с. 52].

Вітчизняні вчені (наприклад, І. Денисенко) підкреслюють, що низький рівень зворотного зв'язку після електронної участі формує у громадян відчуття марності такої активності, що знижує інтерес до подальшої участі [51, с. 111].

Наукові праці останніх років зосереджуються на аналізі ефективності різних платформ, зокрема «e-DEM», «Відкрите місто», «Дія. ОСНОВА», а

також міжнародних рішень — «Decidim» (Іспанія), «Better Reykjavik» (Ісландія), «Consul» (Аргентина). Відповідно до дослідження Open Government Partnership, найуспішніші моделі мають такі спільні риси: обов'язкова публікація результатів участі; відкритий API для незалежного аудиту; участь громадян у модеруванні контенту[52, с. 76].

В українських умовах, за оцінками дослідників проєкту EGAP, найчастіше використовуються платформи для петицій і громадського бюджету, проте сервіси відкритих консультацій за участі фахівців і громадськості мають обмежене охоплення [53, с. 44].

Наукова спільнота вказує на зростання інтересу до деліберативних практик (спільного обговорення) у цифровому середовищі. Такі практики передбачають не просто «голосування» або «підписування», а аргументований діалог між усіма сторонами. Наприклад, концепція «digital deliberation» отримала розвиток у працях Дж. Гастіла та Т. Набаті [54, с. 83].

Український досвід застосування деліберації ще є епізодичним, зазвичай у рамках окремих урбаністичних проєктів (наприклад, План сталої мобільності у Львові, 2020). Вчені наголошують, що без спеціального навчання учасників та модерації ці процеси легко можуть перетворюватися на поляризовані конфлікти, а не на конструктивну участь [55, с. 60].

Інший активний напрям досліджень стосується ролі соціальних мереж як альтернативного середовища для участі. Такі мережі як Facebook, Telegram і YouTube формують цифрову агору, де громадяни не лише висловлюють позицію, а й формують порядок денний.

У працях З. Туфекчі та Е. Парцера [35; 56] аналізується парадокс соціальних мереж: з одного боку – вони пришвидшують мобілізацію, з іншого – створюють інформаційні «бульбашки», що звужують перспективу обговорення. Українські кейси: мобілізація через Telegram-канали під час COVID-19, а також координація дій під час повномасштабного вторгнення РФ засвідчили, що соціальні мережі фактично перетворились на канали екстреної цифрової участі [57, с. 93]. У межах новітніх підходів до цифрової демократії формується

окремий напрям – CivicTech (громадянські технології), який охоплює створення цифрових сервісів для посилення участі громадян, підвищення прозорості влади та забезпечення впливу громадськості на прийняття рішень.

Як зазначають дослідники M. Gascó та D. Gil-García, CivicTech виступає містком між суспільством і державою, адже спрямоване на зміну самої логіки взаємодії – від «влада → громадянин» до «влада ↔ громадянин» [58, с. 99].

В Україні сформовано низку ініціатив CivicTech, серед яких:

1. «Активна громада» – проєкт ВІ «Активна громада», який забезпечує навчання громадян інструментам участі;
2. «Ваша Думка» – локальна платформа електронних обговорень у Черкасах;
3. «Відкрите місто» – сервіс для фіксації проблем у громаді (розбиті дороги, відсутність освітлення тощо);
4. «Громадський бюджет» – онлайн-платформи в понад 100 громадах, де жителі голосують за проєкти розвитку.

Згідно з дослідженням Центру політико-правових реформ, CivicTech-інструменти охоплюють 4 ключові функції: збирання думок (опитування), мобілізація (петиції), моніторинг (відкриті дані), адвокація (інструменти лобіювання) [59, с. 66]. Проте значна частина таких проєктів має донорське фінансування, а отже, нестабільне функціонування. Відсутність державної підтримки CivicTech-екосистеми є бар'єром для масштабування цих практик [60, с. 103].

У науковому середовищі активно обговорюється проблема вимірювання ефективності цифрової участі. Основні критерії, які виділяють вчені це: рівень залучення (кількість користувачів, підписів, коментарів); якість зворотного зв'язку (чи відповіла влада, наскільки відповідь була аргументованою); вплив на рішення (чи було враховано пропозицію); ступінь прозорості (чи були публічними обговорення та результати); технічна доступність (інтерфейс, підтримка різних мов/платформ) [61, с. 114].

Наприклад, за даними ГО «Центр спільних дій», у 2022 році 63% петицій

на платформі e-DEM отримали офіційні відповіді, проте лише 18% стали предметом розгляду на сесіях рад або були втілені в рішення [62, с. 71]. Окреме дослідження у Полтавській громаді виявило, що понад 60% користувачів громадського бюджету не мали змоги відстежити виконання проєктів, що породжує недовіру [53, с. 48].

В українському законодавстві питання електронної участі регламентоване фрагментарно. Серед основних документів слід виділити:

- Закон України «Про звернення громадян» – класичне регулювання індивідуальної участі;
- Закон України «Про місцеве самоврядування» – не містить терміну «електронна участь»;
- Закон України «Про доступ до публічної інформації» – забезпечує інформаційну функцію;
- Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України, затверджений Указом Президента України від 28 серпня 2015 року № 523/2015.

Для порівняння з міжнародним досвідом слід відмітити, що у Польщі діє закон про електронне врядування 2010 року, що містить вимогу про публікацію відповідей на всі електронні звернення. У Німеччині, за законом «E-PartG» (2013), муніципалітети зобов'язані проводити онлайн-обговорення при ухваленні регіональних планів розвитку [51].

Українські науковці (І. Соломаха, Н. Новик) наголошують на потребі кодифікації електронної демократії у вигляді єдиного правового акту, який би визначав: права учасників цифрової участі; обов'язки органів влади щодо реагування; порядок верифікації; стандарти безпеки даних [42, с. 134].

Сучасні дослідники пропонують інтегративні підходи до аналізу цифрової участі, наприклад, методику E-Participation Index (ООН) (враховує рівень доступності інформації, консультацій і спільного прийняття рішень), модель Maturity Matrix (EU e-Governance) (оцінює етап зрілості цифрових сервісів участі); аналітику Google Civic API(застосовується у США для

моніторингу активності в реальному часі) [58].

Україна поки що не має національної системи моніторингу ефективності цифрової участі. Пропозиція І. Чабана – створення індексу Digital Civic Impact на основі даних з порталів участі, КРІ органів влади та громадської оцінки – є перспективною [57].

Враховуючи вищезазначене, можна надати практичні рекомендації на основі досліджень, зокрема:

1. Закріпити у законодавстві зобов'язання влади реагувати на результати цифрових консультацій;
2. Інституціоналізувати CivicTech через підтримку інкубаторів інновацій, партнерство з ІТ-сектором;
3. Ввести стандарти прозорості публічних платформ, включаючи оновлення статусу поданих пропозицій;
4. Підвищувати цифрову грамотність через освітні програми, бібліотеки, локальні ініціативи;
5. Забезпечити кібербезпеку платформ участі, зокрема, верифікацію через «Дія», захист від ботів;
6. Застосовувати hybrid-моделі участі, що поєднують онлайн та офлайн механізми;
7. Розвивати мобільні сервіси участі, які особливо актуальні для молоді та громад із обмеженим доступом до ПК.

Таким чином, здійснено комплексний аналіз наукової розробки проблеми публічної участі в умовах цифровізації. Досліджено теоретико-методологічні основи електронної участі, зокрема концепції електронної демократії, цифрового громадянства та деліберативної демократії. Розкрито зміни у парадигмі публічної участі – від епізодичної взаємодії до постійного цифрового діалогу між громадянами та владою.

Проаналізовано ключові функції інтернет-ресурсів у процесі участі: інформаційну, комунікаційну, мобілізаційну та контрольну. Окрему увагу приділено науковому осмисленню платформ електронної демократії, CivicTech-

ініціатив, а також інструментів участі, як-от електронні петиції, громадські бюджети, цифрові консультації. Показано, що наукові підходи до оцінки ефективності цифрової участі охоплюють як кількісні (статистика звернень), так і якісні (зворотний зв'язок, рівень впливу) показники.

Узагальнено, що наукові дослідження підкреслюють потенціал цифрових технологій у мобілізації громадян, підвищенні прозорості управління, формуванні громадянської ідентичності. Разом з тим, виявлено низку викликів: цифрова нерівність, відсутність зобов'язань з боку влади враховувати результати електронних ініціатив, низький рівень довіри до онлайн-інструментів участі, технічні та нормативні обмеження.

Встановлено, що українська наукова думка знаходиться у фазі активного становлення в галузі дослідження цифрової участі, з орієнтацією на європейські практики. Актуальним залишається питання розробки єдиної концепції правового регулювання електронної участі та створення системи оцінювання її ефективності.

Отже, здійснений у підрозділі аналіз дозволяє констатувати наявність потужного теоретичного та прикладного підґрунтя для розвитку публічної участі в цифровому форматі. Водночас вимагається подальша наукова систематизація підходів, розробка національних стандартів цифрової демократії та подолання бар'єрів включення, зокрема правових, технічних і соціокультурних.

РОЗДІЛ 2

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФОРМА ПУБЛІЧНОЇ УЧАСТІ

2.1. Види інтернет-ресурсів та специфіка їх регулювання

Інтернет став невід'ємною частиною сучасного суспільства, надаючи громадянам нові можливості для взаємодії, обміну інформацією та участі в публічному житті. В Україні, як і в інших країнах, інтернет став потужним інструментом для реалізації прав людини, зокрема права на свободу вираження поглядів, право на інформацію та право на участь у справах державного та місцевого значення.

Формами взаємодії громадськості через інтернет є:

1. Соціальні мережі.

Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram, Telegram, стали основними платформами для обміну інформацією, організації громадських ініціатив та мобілізації громадян. Вони дозволяють швидко поширювати інформацію, організовувати акції протесту, збирати підписи під петиціями та взаємодіяти з органами влади.

2. Електронні петиції.

В Україні функціонує офіційний веб-портал електронних петицій, який дозволяє громадянам ініціювати звернення до органів влади з конкретними пропозиціями або вимогами. Петиції, що набирають необхідну кількість підписів, зобов'язують органи влади розглянути їх та надати відповідь.

3. Платформи для публічних консультацій.

Ці онлайн-майданчики дозволяють громадянам висловлювати свою думку щодо проектів нормативно-правових актів, брати участь у опитуваннях та обговореннях. Вони сприяють підвищенню прозорості та підзвітності органів влади, а також забезпечують зворотний зв'язок між громадянами та державними інституціями.

4. Веб-сайти органів влади.

Офіційні веб-сайти органів державної влади та місцевого самоврядування

є основними каналами для публікації нормативно-правових актів, звітів, статистичних даних та іншої офіційної інформації. Вони забезпечують доступ громадян до важливої інформації та сприяють прозорості діяльності органів влади.

5. Інтернет-форуми та блоги.

Інтернет-форуми та блоги дозволяють громадянам обговорювати актуальні питання, ділитися думками та досвідом. Вони сприяють формуванню громадської думки та можуть впливати на прийняття рішень органами влади.

Переваги інтернет-взаємодії є, зокрема:

- швидкість та доступність: інтернет дозволяє миттєво поширювати інформацію та отримувати зворотний зв'язок від громадян;
- анонімність: користувачі можуть висловлювати свої думки без страху перед репресіями;
- широкий охоплення: інтернет дозволяє залучати до обговорень та ініціатив громадян з різних регіонів та соціальних груп;
- економічність: організація онлайн-акцій та кампаній часто вимагає менших витрат порівняно з традиційними методами.

Серед проблем, які виникають при взаємодії громадськості через інтернет можна виділити наступні, зокрема [47, с. 5]:

1. Недостатнє правове регулювання. В Україні відсутнє чітке законодавче визначення поняття «інтернет-ЗМІ», що ускладнює їх регулювання та контроль за дотриманням законодавства.

2. Захист персональних даних. Відсутність ефективного захисту персональних даних користувачів інтернет-платформ може призводити до їх несанкціонованого використання та порушення прав громадян.

3. Поширення дезінформації. Інтернет є платформою для поширення неправдивої інформації, що може впливати на громадську думку та підривати довіру до органів влади.

4. Кіберзлочинність. Зростання кількості кіберзлочинів, таких як фішинг, хакерські атаки та шахрайство, ставить під загрозу безпеку користувачів та

інфраструктури.

5. Міжнародний досвід. Вивчення досвіду інших країн може допомогти Україні в удосконаленні механізмів інтернет-взаємодії громадськості. Наприклад, у Естонії успішно впроваджено систему електронного урядування, яка забезпечує прозорість та ефективність взаємодії між громадянами та органами влади.

Перспективами розвитку взаємодії громадськості через інтернет є:

1. Розробка та впровадження законодавства: необхідно розробити та впровадити законодавчі акти, які чітко визначатимуть правовий статус інтернет-ресурсів та механізми їх регулювання.

2. Покращення захисту персональних даних: важливо забезпечити ефективний захист персональних даних користувачів інтернет-платформ.

3. Боротьба з дезінформацією: розробка механізмів для виявлення та протидії поширенню неправдивої інформації в інтернеті.

4. Розвиток кібербезпеки: посилення заходів щодо захисту від кіберзлочинів та забезпечення безпеки інфраструктури.

Таким чином, інтернет є потужним інструментом для взаємодії громадськості з органами влади, що сприяє розвитку демократії та підвищенню прозорості. Однак для ефективного використання цього інструменту необхідно розв'язати існуючі проблеми та виклики, зокрема в сфері правового регулювання, захисту персональних даних, боротьби з дезінформацією.

Інтернет-ресурси стали невід'ємною частиною сучасного інформаційного середовища, відіграючи ключову роль у формуванні громадської думки, забезпеченні доступу до інформації та сприянні публічній участі громадян у процесах ухвалення рішень. В Україні, як і в інших країнах, спостерігається тенденція до активного використання інтернет-ресурсів для взаємодії між громадянами та органами влади. Однак розвиток цих технологій ставить перед законодавством нові виклики щодо їхнього регулювання статистичних даних та іншої офіційної інформації. Вони забезпечують доступ громадян до важливої інформації та сприяють прозорості діяльності органів влади [15, с. 12].

Розглядаючи специфіку правового регулювання інтернет-ресурсів слід зазначити наступне. Закон України «Про медіа» визначає правовий статус онлайн-ЗМІ, встановлюючи вимоги до їх реєстрації, діяльності та відповідальності. Закон також передбачає механізми контролю за дотриманням законодавства, зокрема через Національну раду з питань телебачення і радіомовлення.

Законодавство України передбачає заходи щодо протидії дезінформації та незаконному контенту в інтернеті. Це включає:

- Закон України «Про захист персональних даних», який регулює порядок обробки, зберігання та захисту персональних даних.

- Закон України «Про інформацію», що встановлює основні принципи інформаційної діяльності, права та обов'язки суб'єктів інформаційних відносин.

- Закон України «Про електронні комунікації», який регулює діяльність електронних комунікаційних мереж та послуг, включаючи питання безпеки та конфіденційності.

Аналізуючи зарубіжний досвід взаємодії громадськості через інтернет слід зазначити про існування різних підходів до регулювання інтернет-ресурсів. Так, у країнах Європейського Союзу інтернет-ЗМІ регулюються як традиційні ЗМІ, зокрема через адаптацію існуючих законів до нових умов [56]. У США та Великій Британії інтернет-ресурси не мають окремого законодавства, і їх діяльність регулюється на підставі загальних норм цивільного, кримінального та іншого законодавства.

Серед викликів в впровадженні громадських ініціатив слід виокремити: відсутність чіткого визначення поняття «інтернет-ЗМІ» у законодавстві ускладнює їх регулювання; проблему захисту авторських прав у мережі Інтернет залишається актуальною, зокрема щодо контенту, створеного користувачами; боротьбу з дезінформацією та необхідність розробки ефективних механізмів протидії поширенню неправдивої інформації.

Для забезпечення ефективної публічної участі громадськості слід

забезпечити розробку окремого законодавства (створення окремого закону, що регулює діяльність інтернет-ЗМІ, з урахуванням міжнародного досвіду та національних особливостей), впровадження саморегуляції (розвиток механізмів саморегуляції серед інтернет-ресурсів, зокрема через створення добровільних асоціацій та кодексів етики); міжнародну співпрацю (активізація співпраці з міжнародними організаціями для обміну досвідом та розробки спільних стандартів регулювання інтернет-ресурсів).

Варто зазначити, що інтернет-ресурси поділяються на категорії за функціональним призначенням, технологічною структурою та типом контенту:

За метою створення є: комерційні (електронні магазини, маркетплейси); інформаційні (ЗМІ, блоги, наукові портали); комунікаційні (соцмережі, месенджери); державні (електронні сервіси, платформи е-демократії).

За рівнем інтерактивності: статичні (сайти-візитки, довідники); динамічні (соцмережі, хмарні сервіси).

За правовим статусом: ресурси з обмеженим доступом (корпоративні мережі, спеціалізовані бази даних); публічні платформи (відкриті для всіх користувачів).

Регулювання інтернет-ресурсів в Україні ґрунтується на галузевому підході, зокрема: забезпечено гарантії свободи слова та захист персональних даних; здійснюється регулювання доменних імен згідно з Законом України «Про авторське право»), а також здійснюється боротьба з кіберзлочинністю згідно з положеннями ст. 361 Кримінального кодексу України.

Специфічними нормативно-правовими актами, якими здійснюється регулювання публічної участі є:

- Закон України «Про телекомунікації», який визначає права операторів зв'язку;

- Указ Президента України Петра Порошенка № 133/2017 від 15 травня 2017 року про введення в дію рішення РНБО України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» щодо блокування російських соцмереж

(VKontakte, Odnoklassniki);

- Закон України «Про кібербезпеку», яким визначено створення Держспецзв'язку як координатора кіберзахисту.

Розглядаючи специфіку регулювання соціальних мереж слід зазначити наступне. Соцмережі (Facebook, Telegram) регулюються через механізми саморегуляції та державний нагляд. До обов'язки адміністраторів належить видалення незаконного контенту (наклеп, екстремізм) протягом 24 годин та зберігання метаданих користувачів до 3 років (європейський досвід GDPR).

Проте, серед проблем слід виділити юрисдикційні суперечки у зв'язку з знаходженням серверів за кордоном та непрозорість роботи модераторських систем. Приклад: Блокування Telegram в Росії (2018) через відмову надати ФСБ ключі шифрування, що стало уроком для України щодо балансу між безпекою та свободою.

Платформи електронної комерції (Rozetka, Prom.ua) регулюються Законом «Про електронну комерцію» та Податковим кодексом України. До обов'язків продавців належить, зокрема: публікація реквізитів фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб на сайті та дотримання правил повернення товарів, встановлених чинним законодавством України. Проте, існує проблема детінізації, оскільки лише 30% продавців легалізують повністю доходи.

Платформи е-урядування («Дія», «Дія.ОСНОВА») регулюються Законом України «Про електронні довірчі послуги». До принципів роботи слід віднести використання кваліфікованого електронного підпису, проте, серед викликів можна виділити фрагментацію систем у зв'язку з наявністю багатьох окремих електронних реєстрів) та зростання кількості кібератак на держсервери [50, с. 102].

Онлайн-ЗМІ регулюються Законом України «Про медіа», що зобов'язує: публікувати дані про власників, маркувати контент, створений штучним інтелектом. Проте, блоги не визнані як ЗМІ, що ускладнює застосування санкцій за фейки. Наприклад, судова справа блогера Дмитра Гордона (2022 рік) через розповсюдження дезінформації.

Розглядаючи механізми захисту інтернет-ресурсів від кібератак, необхідно відмітити наступне. Координатором національної кібербезпеки є Держспецзв'язку, яке здійснює реагування на кібератаки (зокрема, атаки російських хакерських груп). (CERT-UA). Проте, серед основних проблем захисту інтернет-ресурсів від кібератак є відсутність єдиної бази вразливостей держсайтів та недостатнє фінансування програм [47].

Також існують проблеми судової практики, зокрема невизначеність термінів (наприклад, термін «екстремістський контент» трактується розпливчасто), відсутність чітких критеріїв для блокування сайтів (наприклад, через «загрозу національній безпеці»). Крім того, справи про блокування ресурсів розглядаються 6–12 місяців (наприклад, судовий розгляд спору щодо доступу до Mail.ru у 2020 році тривав 12 місяців).

У сучасному цифровому суспільстві інтернет-ресурси перетворилися на ключову інфраструктуру для реалізації права громадян на участь у публічному управлінні. Поширення цифрових технологій змінило саму парадигму комунікації між владою та громадянами, дозволивши здійснювати взаємодію в режимі реального часу, збирати зворотний зв'язок, проводити консультації та залучати громадськість до процесу ухвалення рішень.

Одним із перших інтернет-ресурсів, що стали платформою для громадської участі, були блоги та інтернет-форуми. З розвитком технологій на передній план вийшли соціальні мережі (Facebook, Telegram), офіційні портали органів влади (gov.ua), платформи електронної демократії (e-DEM), онлайн-медіа, краудсорсингові сервіси, мобільні застосунки («Дія»), інструменти петицій, платформи е-урядування тощо [1].

Науковці, зокрема С. Хаджинов та І. Кравченко, пропонують розглядати інтернет-ресурси як комплексний механізм впливу громадян на політичний процес, що поєднує комунікацію, деліберацію, електронне волевиявлення, контроль та адвокацію [2, с. 78].

Розширене групування інтернет-ресурсів за функціональним критерієм передбачає виділення таких груп:

1. Комунікаційні – соціальні мережі, месенджери, форуми, що забезпечують горизонтальну комунікацію та мобілізацію.
2. Інформаційні – онлайн-ЗМІ, веб-портали органів влади, офіційні реєстри, бази відкритих даних.
3. Адміністративні – платформи електронного урядування (наприклад, «Дія»), сервіси держпослуг.
4. Учасі – е-петиції, громадські бюджети, е-консультації.
5. Аналітичні – ресурси моніторингу виконання рішень, агрегатори даних (Data.gov.ua) [3].

Відсутність єдиного кодифікованого законодавства про інтернет-простір в Україні призводить до регулювання цієї сфери фрагментарно.

Основними нормативно-правовими актами, що прямо чи опосередковано стосуються інтернет-ресурсів, є:

- Конституція України (ст. 32, 34);
- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про захист персональних даних»;
- Закон України «Про електронні комунікації»;
- Закон України «Про медіа»;
- Закон України «Про електронну комерцію»;
- Закон України «Про електронні довірчі послуги»;
- Закон України «Про кібербезпеку».

Окрім цього, практика застосування указів Президента (зокрема №133/2017 щодо блокування російських платформ) та рішень РНБО також відіграє ключову роль у регулюванні.

Проте, для ефективного функціонування інтернет-ресурсів необхідно запровадити єдиний реєстр інтернет-ресурсів з автоматичним моніторингом контенту; створити спеціалізований суд з кіберзлочинності та цифрових прав; розширити міжнародну співпрацю (наприклад, приєднання до Budapest Convention on Cybercrime).

Досвід країн ЄС свідчить про прагнення до гармонізації цифрового

середовища через: регламент ЄС 2016/679 (GDPR) (захист персональних даних); Digital Services Act (DSA, 2022 рік) (відповідальність платформ за контент); Audiovisual Media Services Directive (розширення поняття медіа на онлайн-ресурси) [12–14].

У США діє принцип платформи як «нейтрального посередника» (Section 230 of the Communications Decency Act), що зменшує юридичну відповідальність хостингу за контент, створений користувачами [55]. У Канаді, Австралії та Японії активно застосовуються механізми саморегуляції інтернет-ЗМІ, спільні кодекси етики, платформи співрегулювання з ІТ-компаніями [53].

Поточними викликами в українському контексті є:

1. Невизначеність термінології – поняття «інтернет-ЗМІ» та «цифрова публічна участь» відсутні у законодавстві;
2. Недостатність процедур блокування незаконного контенту – тривалі судові процедури, відсутність прозорих критеріїв;
3. Цифрова нерівність – низький рівень доступу до інтернету в селах, цифрова неграмотність серед літніх осіб;
4. Правовий статус соцмереж – соцмережі не мають представництва в Україні, що ускладнює регулювання;
5. Кібератаки та вразливість – лише 0,3% бюджету у 2023 році спрямовано на кіберзахист державних ресурсів.

Перспективами вдосконалення цифрового середовища в Україні є:

1. Створення єдиного рамкового закону «Про цифрову участь».
2. Розширення функцій CERT-UA та запровадження обов'язкового моніторингу держресурсів.
3. Прийняття стандартів прозорості для онлайн-платформ участі (етичні кодекси, аудит).
4. Міжнародна інтеграція: імплементація вимог GDPR, приєднання до Budapest Convention on Cybercrime.
5. Впровадження освітніх кампаній з цифрової грамотності.

У підсумку, розвиток інтернет-ресурсів в Україні має значний потенціал

для розширення публічної участі, але потребує системного оновлення нормативно-правової бази, міжгалузевої координації та підвищення технічної стійкості інфраструктури. Лише за умови забезпечення балансу між свободою слова та безпекою можлива повноцінна реалізація демократичних цінностей у цифровому середовищі.

У ході дослідження було проаналізовано основні види інтернет-ресурсів, що відіграють ключову роль у процесах цифрової комунікації та публічної участі в Україні. Серед них особливе значення мають соціальні мережі, платформи електронної демократії (електронні петиції, консультації), веб-сайти органів влади, інтернет-форуми, блоги та онлайн-медіа. Ці ресурси забезпечують нові можливості для реалізації громадянами права на свободу вираження поглядів, доступ до інформації та участь у державному управлінні.

Разом із тим було встановлено, що нормативно-правове регулювання інтернет-простору в Україні залишається фрагментарним і недостатньо адаптованим до викликів цифрової доби. Законодавство лише частково охоплює сферу інтернет-ЗМІ, соціальних мереж та платформ електронного урядування. Відсутність чіткого визначення понять «інтернет-ресурс», «інтернет-ЗМІ», «цифрова участь» ускладнює правозастосування та контроль за дотриманням правових норм. Також спостерігається низький рівень кібербезпеки, недостатній захист персональних даних і відсутність ефективних механізмів боротьби з дезінформацією.

У процесі аналізу були виявлені й позитивні тенденції, зокрема розвиток платформи «Дія», електронних сервісів, а також зростання активності громадян в онлайн-просторі. У міжнародному контексті приклади ЄС, США, Канади демонструють різні моделі регулювання: від жорсткого контролю до систем саморегуляції, що може бути адаптовано в українських реаліях.

Таким чином, можна зробити висновок, що інтернет-ресурси мають високий потенціал як інструмент демократії, проте для їх ефективного використання в Україні необхідна системна модернізація законодавчої бази. Це передбачає розробку єдиного рамкового закону про цифрову участь,

удосконалення механізмів регулювання інтернет-контенту, посилення кіберзахисту, а також активізацію міжнародної співпраці у сфері цифрових прав. Лише за умови комплексного підходу можливе створення правового середовища, що гарантуватиме баланс між свободою слова, захистом прав громадян та інформаційною безпекою держави.

2.2. Особливості взаємодії громадськості через інтернет

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій та інтернету суттєво змінив способи комунікації між громадянами, органами влади та іншими соціальними інститутами. Інтернет став основним каналом для обміну інформацією, висловлення думок, участі в обговореннях та формування громадської думки. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграють соціальні медіа, які забезпечують швидкий доступ до інформації та можливість безпосередньої взаємодії з різними учасниками суспільного життя.

Розглядаючи роль соціальних медіа у взаємодії громадськості слід зазначити наступне.

Соціальні медіа стали потужним інструментом для вираження громадянських позицій, організації протестів, мобілізації підтримки та впливу на політичні процеси. Вони дозволяють громадянам безпосередньо взаємодіяти з органами влади, медіа та іншими соціальними групами, обговорювати актуальні питання та брати участь у формуванні громадської думки.

Соціальні медіа сприяють швидкому поширенню інформації та мобілізації громадян для участі в різноманітних ініціативах. Наприклад, під час Революції Гідності в Україні соціальні мережі стали основним каналом для організації протестів та обміну інформацією серед учасників акцій.

Органи публічної влади використовують соціальні медіа для комунікації з громадянами, надання оперативної інформації та зворотного зв'язку. Це дозволяє підвищити прозорість діяльності влади та сприяє формуванню довіри з боку населення.

До особливостей взаємодії громадськості через інтернет слід віднести:

1. Анонімність та свобода вираження.

Інтернет надає користувачам можливість анонімно висловлювати свої думки та погляди, що сприяє більш відкритому обговоренню різноманітних питань. Однак анонімність також може призводити до поширення дезінформації та агресивної поведінки в онлайн-просторі.

2. Різноманітність платформ.

Існує велика кількість платформ для взаємодії громадськості, таких як Facebook, Twitter, Instagram, YouTube та інші. Кожна з них має свої особливості та аудиторію, що впливає на характер комунікації та ефективність взаємодії.

3. Вплив алгоритмів на інформаційний простір.

Алгоритми соціальних медіа визначають, яку інформацію користувачі бачать у своїх стрічках новин. Це може призводити до створення інформаційних «бульбашок», де користувачі отримують лише ту інформацію, яка відповідає їхнім переконанням, що обмежує різноманіття думок та поглядів.

Проте, викликами та ризиками взаємодії громадськості через інтернет є:

1. Поширення дезінформації. Інтернет є середовищем, де швидко поширюється неправдива або маніпулятивна інформація. Це може впливати на громадську думку та призводити до соціальних напружень.

2. Кібербулінг та агресія. Анонімність в інтернеті може сприяти проявам агресії та цькування, що негативно впливає на атмосферу в онлайн-спільнотах та може відлякувати користувачів від участі в обговореннях.

3. Недостатня медіаграмотність. Багато користувачів інтернету не володіють достатнім рівнем медіаграмотності, що ускладнює критичне сприйняття інформації та може призводити до маніпуляцій з боку різних акторів.

До перспектив розвитку взаємодії громадськості через інтернет слід віднести:

1. Розвиток цифрової демократії. Інтернет може стати інструментом для розвитку цифрової демократії, де громадяни мають можливість безпосередньо

брати участь у прийнятті рішень через онлайн-платформи для голосування, обговорень та петицій.

2. Підвищення медіаграмотності. Освітні програми та ініціативи, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності серед населення, можуть допомогти користувачам краще орієнтуватися в інформаційному просторі та критично оцінювати отриману інформацію.

3. Регулювання онлайн-простору. Необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми регулювання онлайн-простору для боротьби з дезінформацією, кібербулінгом та іншими негативними явищами, зберігаючи при цьому свободу вираження думок [51, с. 205].

Таким чином, взаємодія громадськості через інтернет є важливим аспектом сучасного суспільного життя. Соціальні медіа надають можливість для відкритого обговорення, вираження думок та участі в громадських процесах. Однак існують і певні виклики, такі як поширення дезінформації, агресія в онлайн-просторі та недостатня медіаграмотність. Для ефективної взаємодії необхідно розвивати цифрову демократію, підвищувати рівень медіаграмотності серед населення та впроваджувати ефективні механізми регулювання онлайн-простору.

Соціальні медіа стали невід'ємною частиною сучасного інформаційного простору, значно змінивши способи комунікації та взаємодії громадян. Вони забезпечують нові можливості для вираження громадянських позицій, організації протестів, мобілізації підтримки та впливу на політичні процеси. У цьому розділі розглядається роль соціальних медіа у взаємодії громадськості, зокрема в Україні, де вони стали потужним інструментом для формування громадської думки та активізації громадянської участі.

Соціальні медіа надають громадянам можливість безпосередньо висловлювати свої думки, обговорювати актуальні питання та брати участь у формуванні громадської думки. Платформи, такі як Facebook, Twitter, Instagram, YouTube та інші, дозволяють користувачам поширювати інформацію, коментувати пости, брати участь у дискусіях та організовувати

онлайн-акції. Це сприяє розвитку плюралізму думок та забезпечує доступ до різноманітних точок зору, що є важливим елементом демократичного суспільства.

Соціальні медіа стали потужним інструментом для організації протестів та громадських рухів. Вони дозволяють швидко поширювати інформацію про заплановані акції, мобілізувати учасників та координувати дії в реальному часі. Прикладом є Революція Гідності в Україні, коли соціальні медіа відіграли ключову роль у організації протестів та обміні інформацією серед учасників. Такі платформи, як Facebook та Twitter, стали основними каналами для поширення інформації про події, що відбувалися, та для координації дій протестувальників.

Соціальні медіа також використовуються для мобілізації громадянської підтримки різноманітних ініціатив. Завдяки можливості швидкого поширення інформації та залучення великої кількості людей, вони стали ефективним інструментом для збору підписів під петиціями, організації благодійних акцій, збору коштів та підтримки соціальних кампаній. Наприклад, рухи, такі як #SaveOlegSentsov, #MeToo, #BlackLivesMatter, набули міжнародного масштабу завдяки активному використанню соціальних медіа.

Соціальні медіа значно впливають на політичні процеси, надаючи громадянам можливість безпосередньо взаємодіяти з політичними діячами, висловлювати свої думки та вимоги, а також брати участь у політичних обговореннях. Вони стали важливим інструментом під час виборчих кампаній, дозволяючи кандидатам та політичним партіям комунікувати з виборцями, поширювати свої програми та залучати нових прихильників. Однак, разом з перевагами, соціальні медіа також несуть ризики, такі як поширення дезінформації, маніпуляцій та пропаганди, що може впливати на політичну ситуацію та громадську думку.

Попри всі переваги, використання соціальних медіа також супроводжується певними викликами та загрозами. Однією з основних проблем є поширення дезінформації та фейкових новин, які можуть маніпулювати

громадською думкою та впливати на політичні процеси. Крім того, соціальні медіа можуть бути використані для організації інформаційних атак, кібератак та інших форм цифрових загроз. Враховуючи ці ризики, важливо розвивати медіаграмотність серед громадян, сприяти критичному сприйняттю інформації та забезпечувати ефективні механізми контролю та регулювання діяльності в соціальних медіа.

У майбутньому соціальні медіа, ймовірно, відіграватимуть ще більшу роль у взаємодії громадськості, зокрема в Україні. Оскільки технології постійно розвиваються, можна очікувати появу нових платформ та інструментів, які забезпечуватимуть ще більшу інтерактивність, доступність та ефективність комунікації. Водночас важливо забезпечити баланс між свободою вираження думок та захистом від негативних явищ, таких як дезінформація, кібербулінг та інші форми цифрових загроз.

Отже, соціальні медіа стали потужним інструментом для взаємодії громадськості, сприяючи формуванню громадської думки, організації протестів, мобілізації підтримки та впливу на політичні процеси. Вони надають громадянам можливість безпосередньо взаємодіяти з органами влади, медіа та іншими соціальними групами, обговорювати актуальні питання та брати участь у формуванні громадської думки. Однак, разом з перевагами, використання соціальних медіа супроводжується певними викликами та загрозами, які потребують уваги та відповідного реагування. У майбутньому важливо розвивати медіаграмотність серед громадян, сприяти критичному сприйняттю інформації та забезпечувати ефективні механізми контролю та регулювання діяльності в соціальних медіа.

У сучасному інформаційному середовищі, яке характеризується швидким поширенням інформації та численними викликами, підвищення медіаграмотності стає необхідною складовою розвитку суспільства. Медіаграмотність передбачає здатність критично сприймати, аналізувати та використовувати медіаінформацію, що є основою для формування свідомого громадянина, здатного протистояти маніпуляціям та дезінформації.

Медіаграмотність – це сукупність знань, навичок та компетенцій, які дозволяють особі ефективно орієнтуватися в медіапросторі, критично оцінювати отриману інформацію та активно взаємодіяти з медіа. Це включає вміння розпізнавати фейки, маніпуляції, пропаганду та розуміти вплив медіа на суспільство. У контексті України, де інформаційна війна є однією з основних загроз національній безпеці, медіаграмотність стає важливим інструментом захисту інформаційного простору.

До освітніх програм та ініціатив взаємодії громадськості через інтернет слід віднести:

1. Національні ініціативи.

Міністерство освіти і науки України активно підтримує впровадження медіаграмотності в освітній процес. Зокрема, в рамках курсу «Громадянська освіта» для учнів 10-х класів та «Культура добросусідства» для учнів 1–4 класів передбачено вивчення основ медіаграмотності. Ці курси спрямовані на формування у школярів навичок критичного сприйняття інформації та розуміння її впливу на суспільства.

2. Проекти громадських організацій.

Громадські організації також активно працюють над підвищенням медіаграмотності. Наприклад, Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) спільно з Національним проектом з медіаграмотності «Фільтр» та за підтримки ЮНЕСКО реалізує проєкт «Медіа- та інформаційна грамотність у воєнний час: будуємо інформаційну стійкість». Метою проєкту є підвищення обізнаності громадян про інформаційні загрози та надання практичних навичок щодо використання сучасних інформаційних технологій у повсякденному житті [46].

На місцевому рівні також реалізуються ініціативи з підвищення медіаграмотності. Наприклад, у Черкаській області проводяться освітні панорами для педагогів, спрямовані на ознайомлення з найбільш розповсюдженими видами маніпуляцій та пропаганди, а також на розвиток навичок критичного мислення та інтеграції медіаосвіти в освітній процес.

Незважаючи на численні ініціативи, існують певні виклики у сфері медіаграмотності. Серед них – недостатня кількість кваліфікованих кадрів для проведення навчальних заходів, обмежений доступ до сучасних методичних матеріалів, а також необхідність адаптації програм до швидко змінюваного інформаційного середовища.

Перспективи розвитку медіаграмотності в Україні пов'язані з інтеграцією медіаосвіти в усі рівні освіти, розробкою нових методичних матеріалів, проведенням тренінгів для педагогів та активною співпрацею з міжнародними партнерами. Важливим напрямом є також розвиток медіаграмотності серед дорослого населення, зокрема через онлайн-курси та інформаційні кампанії.

Отже, підвищення медіаграмотності є необхідною умовою для формування свідомого та активного громадянина, здатного критично оцінювати інформацію та протистояти інформаційним загрозам. Для досягнення цієї мети необхідна комплексна стратегія, що включає освітні програми, громадські ініціативи та підтримку з боку держави [33, с. 152].

Закон про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA) Європейського Союзу, ухвалений у 2022 році, встановлює нові стандарти відповідальності онлайн-платформ щодо незаконного та шкідливого контенту. DSA спрямований на забезпечення кращого захисту користувачів Інтернету та їхніх основних прав, а також визначає єдиний набір правил на внутрішньому ринку, допомагаючи меншим онлайн-платформам розширюватися. Згідно з DSA, онлайн-платформи зобов'язані вживати заходів для запобігання поширенню незаконного контенту, забезпечувати прозорість алгоритмів та реклами, а також надавати користувачам ефективні механізми оскарження рішень щодо видалення контенту.

Директива Європейського парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, зі змінами, внесеними Директивою (ЄС) 2018/1808, встановлює правила для аудіовізуальних медіа, включаючи онлайн-платформи. Вона передбачає зобов'язання щодо захисту неповнолітніх від шкідливого контенту, заборону на рекламу певних продуктів та послуг, а також

вимоги до прозорості реклами та спонсорства. Країни-члени ЄС зобов'язані імплементувати ці норми у своє національне законодавство [24, с. 26].

Україна, як країна, що прагне інтеграції з ЄС, активно працює над адаптацією свого законодавства до європейських стандартів у сфері регулювання онлайн-простору. Зокрема, в Україні було ухвалено Закон «Про медіа», який визначає правила для онлайн-медіа та платформ спільного доступу до інформації. Цей закон передбачає вимоги щодо прозорості контенту, захисту прав споживачів та боротьби з дезінформацією.

Незважаючи на прогрес у регулюванні онлайн-простору, існують виклики, пов'язані з технічними аспектами, швидким розвитком технологій та глобальним характером інтернету. Ефективне регулювання вимагає міжнародної співпраці, адаптації до нових технологічних реалій та забезпечення балансу між свободою вираження поглядів та необхідністю захисту від шкідливого контенту.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (Нацрада) є основним органом, відповідальним за регулювання медіа-простору в Україні. Відповідно до Закону «Про медіа», Нацрада має повноваження щодо контролю за дотриманням законодавства онлайн-медіа та платформами спільного доступу до інформації. Вона може звертатися до іноземних провайдерів щодо обмеження поширення контенту, що порушує українське законодавство.

Таким чином, регулювання онлайн-простору є складним та багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу, врахування міжнародного досвіду та адаптації до національних умов. Україна активно працює над впровадженням європейських стандартів у цій сфері, що сприятиме забезпеченню безпеки та прозорості в інтернет-середовищі.

Таким чином було проаналізовано міжнародні та національні підходи до правового регулювання онлайн-простору, зокрема практику Європейського Союзу, а також специфіку імплементатії відповідних норм в українське законодавство. Узагальнення нормативної бази дозволило виявити основні

напрями правового впливу на цифрове середовище: контроль за поширенням незаконного контенту, захист персональних даних, забезпечення прозорості алгоритмів, а також формування інституційного механізму нагляду.

У процесі дослідження було з'ясовано, що ефективне регулювання онлайн-простору вимагає не лише ухвалення сучасного законодавства, але й створення прозорих, гнучких і технологічно адаптованих механізмів реалізації правових норм. Встановлено, що важливим інструментом у цій сфері є співпраця між державними інституціями, ІТ-компаніями, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Окрему увагу приділено аналізу Закону України «Про медіа», який є спробою наблизити національне регулювання до стандартів ЄС. Проте виклики залишаються — відсутність достатніх технічних ресурсів для реалізації норм, слабка координація між органами державної влади, юрисдикційні труднощі щодо зарубіжних платформ, а також повільна судова практика у справах щодо цифрових прав.

У підсумку, можна зробити висновок, що ефективне регулювання онлайн-простору має базуватись на принципах балансу між свободою слова і безпекою, гнучкості правового механізму щодо цифрових інновацій, посиленні національної кібербезпеки, а також на розвитку правової та цифрової грамотності громадян. Це дозволить не лише знизити ризики зловживань у цифровому середовищі, а й сприяти формуванню довіри до інтернет-простору як важливої складової сучасної демократії.

РОЗДІЛ 3

УСПІШНІ ДОСВІДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПУБЛІЧНІЙ УЧАСТІ

3.1. Вітчизняний та зарубіжний досвід застосування новітніх форм публічної участі

З розвитком інформаційних технологій та поширенням інтернету значно змінилися форми взаємодії громадян з органами влади. Традиційні методи публічної участі, такі як громадські слухання чи письмові звернення, доповнилися новими, більш інтерактивними та доступними способами. Цей розділ аналізує досвід використання інтернет-ресурсів у публічній участі як в Україні, так і за кордоном, зокрема в Європейському Союзі та США.

Аналізуючи зарубіжний досвід новітніх форм публічної участі слід зазначити наступне.

У Великобританії урядова платформа для петицій на сайті No. 10 Downing Street дозволяє громадянам подавати петиції з вимогами до уряду. Дослідження показали, що успішні петиції зазвичай швидко набирають підписи, причому перший день збору підписів є критичним для їх подальшого успіху. Це свідчить про важливість початкової підтримки та ефективного просування петицій серед громадян [57].

В Ісландії місцеві органи влади активно використовують онлайн-інструменти для залучення громадян до процесу прийняття рішень. Наприклад, у Рейк'явіку застосовуються платформи для обговорення міських ініціатив, що дозволяє мешканцям висловлювати свої думки та пропозиції щодо розвитку міста [55].

У США існують системи, такі як Open Meeting, що дозволяють громадянам подавати пропозиції та отримувати відгуки від урядових органів через електронну пошту. Ці платформи сприяють підвищенню доступності державних органів для населення та забезпечують ефективніші засоби доступу до державних документів [53, с. 45].

У Естонії функціонують наступні платформи:

- TOM (Today I Decide): онлайн-портал для обговорення законопроектів, через який у 2023 році через систему отримано понад 50 тис. пропозицій громадян;

є-резидентство: можливість іноземців брати участь у цифрових сервісах країни, включаючи електронне голосування [52].

У Швеції діють наступні платформи:

- портал «Oppna Sverige»: надає доступ до 12 тис. наборів даних щодо держвитрат, екології та соціальних програм, використовується для аналізу та створення громадських ініціатив;

- Uppropet.se: система збору підписів для законодавчих ініціатив, де петиції з 50 тис. підписів обов'язково розглядає парламент. [53].

У США діють платформи для колаборації, зокрема:

- CitizenLab: інструмент для проведення онлайн-обговорень міських проектів. Використовується у 300+ муніципалітетах, включаючи Нью-Йорк;

- Participatory Budgeting Project: за 2022-2023 роки через механізм розподілено \$50 млн бюджетних коштів у 30 штатах.

У Канаді функціонують гібридні збори (Торонто): поєднання офлайн- та онлайн-форматів для обговорення міських ініціатив. Учасники отримують персональні «бюджетні картки» для голосування. [55].

У Південній Кореї діють наступні платформи:

- платформа «Democracy Seoul»: Використання AI для аналізу пропозицій громадян та автоматичного формування звітів;

- система «mVoting»: мобільний додаток для голосування щодо мікропроектів. Охоплює 98% населення Сеула.

У Тайвані діє платформа vTaiwan, до якої залучено 200 тис. користувачів для обговорення законопроектів про криптовалюту та регулювання соцмереж [56].

У межах сучасних підходів до залучення громадськості до процесів управління важливим є не лише наявність інструментів участі, а й оцінка їх

ефективності. Для цього доцільно порівняти ключові показники: рівень громадянської участі та реальний вплив цих інструментів на прийняття рішень. Так, в Україні рівень активної участі громадян становить 15–25%, а їх вплив на рішення є середнім; у Естонії рівень участі 40–60%, вплив на рішення – високий; у США рівень участі 20–35%, вплив на рішення – середній; у Південній Кореї рівень участі 50–70%, вплив на рішення – високий [47].

В Україні Урядовий портал надає громадянам можливість брати участь у публічних обговореннях, громадських слуханнях та засіданнях круглих столів. Особливу увагу слід звернути на проведення Інтернет-конференцій членів уряду, участь у яких може взяти будь-який громадянин країни. Перша така конференція відбулася 7 липня 2005 року, на якій тодішній перший віцепрем'єр України А. Кінах відповідав на запитання користувачів мережі та журналістів.

Київська ОДА пропонує ефективну модель надсилання запитів, яка передбачає авторизацію, логін та пароль, що дозволяють громадянам стежити за розглядом звернення в системі онлайн. Волинська ОДА заохочує громадян до участі в щомісячних Інтернет-конференціях голови ОДА і його заступників, що сприяє формуванню досвіду політичної Інтернет-активності у громадян.

Луганська ОДА підтримує дієвий «Форум» із заявленими напрямками обговорення, такими як ситуація в Україні, життя регіону, економіка регіону, пропозиції та зауваження, обговорення проектів розпоряджень. Громадяни можуть запропонувати і власні теми для обговорення, що сприяє формуванню діалогових інструментів взаємодії між громадянами і владою.

Інтегрованою платформою для подачі звернень до органів влади, моніторингу їх виконання та участі в опитуваннях є Дія City. У 2023 році через систему подано понад 200 тис. звернень, з яких 65% розглянуті.

Модуль eDem екосистеми DREAM: Інструмент для публічних обговорень проектів відновлення, який включає подання ідей, голосування та звітність. Запроваджено у рамках Ukraine Facility для забезпечення прозорості.

Громадський бюджет: З 2023 року 10% бюджетів ОТГ розподіляються

через онлайн-голосування. У Львові через платформу «Львів Інтерактивний» реалізовано 150+ мікропроектів.

Мобільний додаток «Мій мікрорайон» у місті Одеса дозволяє мешканцям повідомляти про проблеми з інфраструктурою та відстежувати їх вирішення.

Віртуальні громадські слухання: Використання Zoom та Microsoft Teams для проведення консультацій із мешканцями прифронтових регіонів [47].

Сучасні форми публічної участі трансформують відносини між владою та громадянами. Досвід України демонструє потенціал цифрових інструментів, однак потребує подолання технологічних та адміністративних бар'єрів. Найефективніші кейси (Естонія, Південна Корея) базуються на системній інтеграції AI, відкритих даних та низькопорогового доступу.

Аналізуючи зарубіжний досвід новітніх форм публічної участі необхідно відмітити наступне.

У Великобританії урядова платформа для петицій на сайті No. 10 Downing Street дозволяє громадянам подавати петиції з вимогами до уряду. Дослідження показали, що успішні петиції зазвичай швидко набирають підписи, причому перший день збору підписів є критичним для їх подальшого успіху. Це свідчить про важливість початкової підтримки та ефективного просування петицій серед громадян.

У Рейк'явіку (Ісландія) функціонує онлайн-платформа Better Reykjavik, яка дозволяє мешканцям подавати ідеї, обговорювати їх та голосувати за найкращі. Ця ініціатива сприяє активному залученню громадян до процесу прийняття рішень на місцевому рівні та підвищує прозорість влади.

ТОМ (Today I Decide) – це естонська онлайн-платформа, яка дозволяє громадянам обговорювати законопроекти та вносити пропозиції. У 2023 році через систему отримано понад 50 тис. пропозицій громадян, що свідчить про високий рівень залученості населення до політичного процесу.

У Швеції діють платформи Uppropet.se та Oppna Sverige, які надають громадянам можливість ініціювати петиції та отримувати доступ до відкритих даних про державні витрати, екологічні ініціативи та соціальні програми. Це

сприяє підвищенню прозорості та підзвітності органів влади.

У США платформи CitizenLab та Participatory Budgeting Project дозволяють громадянам брати участь у обговоренні міських проєктів та розподілі бюджетних коштів. За 2022–2023 роки через механізм розподілено \$50 млн бюджетних коштів у 30 штатах, що свідчить про ефективність цих інструментів у залученні громадян до управлінських процесів.

У Торонто (Канада) застосовуються гібридні збори, які поєднують офлайн- та онлайн-формати для обговорення міських ініціатив. Учасники отримують персональні «бюджетні картки» для голосування, що сприяє більш демократичному та інклюзивному процесу прийняття рішень.

У Південній Кореї діють платформи Democracy Seoul та mVoting, які дозволяють громадянам подавати пропозиції та голосувати щодо мікропроєктів. Використання штучного інтелекту для аналізу пропозицій та автоматичного формування звітів сприяє підвищенню ефективності управлінських процесів.

У Тайвані функціонує платформа vTaiwan, яка залучає громадян до обговорення законопроєктів через онлайн-інструменти. Платформа Pol.is використовується для збору та аналізу громадської думки, що дозволяє уряду приймати більш обґрунтовані рішення.

Тайвань є одним із лідерів у сфері цифрової демократії. Платформа vTaiwan, створена після студентського руху «Соняшникової революції», дозволяє громадянам брати участь у розробці політик через онлайн-дискусії та голосування. Одним із інструментів цієї платформи є Pol.is – система для збору та аналізу громадських думок, що сприяє досягненню консенсусу серед великої кількості учасників. За даними, 80% обговорених на платформі питань призвели до дій з боку уряду.

У Іспанії діє відкрита платформа Decidim для участі громадян у прийнятті рішень, розроблена в Іспанії. Вона дозволяє організовувати онлайн-консультації, голосування та обговорення. Платформа активно використовується в Барселоні та інших містах для реалізації участі громадян у

місцевому управлінні.

У США функціонує Resistbot – це інструмент для громадянської участі в США, який дозволяє громадянам надсилати повідомлення своїм обраним представникам через месенджери. Платформа також надає послуги з реєстрації виборців та пошуку місць для голосування .

У Ісландії діє платформа Better Reykjavik, що дозволяє мешканцям Рейк'явіка подавати ідеї для покращення міста. Пропозиції обговорюються громадянами та можуть бути реалізовані місцевою владою, що сприяє безпосередній участі громадян у міському управлінні.

У Канаді діє Open North – канадська організація, яка розробляє інструменти для покращення прозорості та участі громадян. Одним із таких інструментів є платформа «Your Priorities», що дозволяє громадянам подавати пропозиції та голосувати за них, впливаючи на політичні рішення [33, с. 124].

В Україні діє офіційна платформа електронних петицій, яка дозволяє громадянам ініціювати звернення до органів влади. Петиції, що набирають необхідну кількість підписів, зобов'язують органи влади розглянути їх та надати відповідь, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади.

«Громадський бюджет» – це інструмент, що дозволяє мешканцям міст подавати та голосувати за проекти, які мають бути реалізовані за рахунок бюджетних коштів. Платформа сприяє залученню громадян до процесу прийняття рішень щодо використання місцевих ресурсів.

«Відкрите місто» – це ініціатива, спрямована на покращення взаємодії між громадянами та органами місцевого самоврядування. Платформа дозволяє мешканцям повідомляти про проблеми в місті, такі як ями на дорогах, поламані ліхтарі тощо, що сприяє швидкому реагуванню відповідних служб.

«ВзаємоДія» – це цифровий простір, де громадяни можуть спілкуватися з владою та впливати на ухвалення рішень на національному й місцевому рівнях. Платформа включає модулі для е-консультацій, е-опитувань, подачі звернень та запитів, а також для участі в громадських радах та громадському бюджетуванні.

В Україні Урядовий портал надає громадянам можливість брати участь у

публічних обговореннях, громадських слуханнях та засіданнях круглих столів. Особливу увагу слід звернути на проведення Інтернет-конференцій членів уряду, участь у яких може взяти будь-який громадянин країни. Перша така конференція відбулася 7 липня 2005 року, на якій тодішній перший віцепрем'єр України А. Кінах відповідав на запитання користувачів мережі та журналістів.

Київська ОДА пропонує ефективну модель надсилання запитів, яка передбачає авторизацію, логін та пароль, що дозволяють громадянам стежити за розглядом звернення в системі онлайн.

Волинська ОДА заохочує громадян до участі в щомісячних Інтернет-конференціях голови ОДА і його заступників, що сприяє формуванню досвіду політичної Інтернет-активності у громадян.

Луганська ОДА підтримує дієвий «Форум» із заявленими напрямками обговорення, такими як ситуація в Україні, життя регіону, економіка регіону, пропозиції та зауваження, обговорення проектів розпоряджень. Громадяни можуть запропонувати і власні теми для обговорення, що сприяє формуванню діалогових інструментів взаємодії.

Таким чином, інтернет-платформи стали важливим інструментом для реалізації права громадян на участь у публічному житті. В Україні та за кордоном розроблено та впроваджено численні інноваційні платформи, що сприяють підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності управлінських процесів.

В освітній сфері України запроваджено наступні інновації.

За даними Одеської міської ради, у 2024–2025 навчальному році 12 ліцеїв та гімназій міста долучилися до всеукраїнського проєкту «Система роботехнічного проєктування на уроках інформатики», метою якого є формування у учнів навичок розробки алгоритмів, 3D-моделювання та програмування через практичні кейси (прикладі завдань: створення автономних роботів для сортування сміття, розробка IoT-пристроїв для моніторингу якості повітря, субвенції на STEM-лабораторії).

У 2025 році Міністерство освіти розподіляє кошти на облаштування сучасних кабінетів біології, фізики, хімії через конкурсні заявки. Пріоритетними напрямками є інтерактивні панелі з AR-функціоналом, набори для дослідження альтернативних джерел енергії.

Як інструмент відкритої участі функціонує платформа DREAM. Згідно з оглядом Open Government Partnership, до червня 2024 року 1050+ місцевих органів влади зареєструвалися на платформі DREAM для презентації відновлювальних проєктів, публікації кошторисів, технічних завдань, звітів про виконання. Окрім того, громадськості надано можливість коментування кожного етапу реалізації. Фінансується платформа через Ukraine Facility. Так, у 2025 році 50 млрд євро з фондів ЄС будуть розподілятися через DREAM, що забезпечить: відкриті тендери для міжнародних компаній та онлайн-голосування мешканців за пріоритетні об'єкти.

Окрім того, функціонує Національна платформа для молоді. Так, Міністерство молоді та спорту розробляє портал з функціями опитування щодо реформ освіти та працевлаштування [31].

Аналізуючи зарубіжні кейси в освітній участі слід відмітити досвід США, де у школах функціонує платформа CitizenLab. У Нью-Йорку учні 9–11 класів через платформу пропонують ідеї для покращення навчальних програм. Найкращі пропозиції фінансуються з міського бюджету.

У Південній Кореї функціонує платформа «Democracy Seoul» використовує штучний інтелект для аналізу есе школярів про міські проблеми (зведені висновки передаються до адміністрації) [54].

Також Міністерством освіти і науки запроваджено громадське обговорення реформ вищої освіти, яке передбачає електронне портфоліо для зарахування творчих досягнень абітурієнтів та зворотний зв'язок через DREAM. На платформі створено окремий модуль для збору пропозицій від викладачів, студентів та роботодавців.

Таким чином, для ефективного функціонування інтернет-платформ необхідно:

1. Масштабування DREAM: інтеграція освітніх модулів для учнівських проєктів (аналогічно німецькій платформі Jugend hackt).

2. Грантова підтримка: виділення 10% коштів Ukraine Facility на молодіжні IT-стартапи.

3. Легалізація е-голосування: дозвіл школярам з 14 років брати участь у бюджетних процесах через підтверджену е-ІД.

У результаті проведеного аналізу можна зробити низку важливих висновків щодо стану, ефективності та перспектив застосування новітніх цифрових інструментів громадської участі як в Україні, так і за кордоном. Дослідження продемонструвало, що країни з високим рівнем цифровізації управління (Естонія, Південна Корея, Тайвань) досягли значних результатів завдяки системній інтеграції технологій, відкритих даних та механізмів зворотного зв'язку. Так, у Південній Кореї та Естонії рівень участі громадян сягає 50–70%, що забезпечує відчутний вплив на прийняття управлінських рішень.

Успішність таких платформ зумовлюється кількома факторами: наявністю політичної волі, технологічною інфраструктурою, прозорими процедурами зворотного зв'язку, використанням штучного інтелекту для обробки даних громадян та доступністю для широких верств населення. Наприклад, у США та Канаді активно впроваджуються платформи для участі у розподілі бюджетів (Participatory Budgeting Project, CitizenLab), а в Ісландії та Іспанії реалізовано масштабні муніципальні платформи, які дозволяють мешканцям ініціювати та реалізовувати міські зміни [43, с. 45].

В Україні поступово формується сучасна екосистема електронної демократії, до якої належать такі платформи як «Дія», DREAM, «Громадський бюджет», «Відкрите місто», «ВзаємоДія». Зокрема, позитивними прикладами є участь громад у проєктах реконструкції через DREAM, електронні петиції, застосування гібридних форматів громадських слухань у прифронтових регіонах. Водночас аналіз виявив ключові бар'єри – технологічні, нормативні та інституційні, що обмежують залучення широких верств населення до

процесів управління.

Особливої уваги заслуговує впровадження цифрових інструментів участі в освітній сфері. Як в Україні, так і за кордоном (США, Південна Корея), молодь залучається до створення, тестування та реалізації освітніх рішень через онлайн-платформи. Це створює потенціал для посилення участі школярів і студентів у формуванні освітньої політики та розвитку громади. Варто підкреслити значення освітніх ініціатив, таких як інтеграція STEM-лабораторій, AR-технологій, е-портфоліо для творчих здобутків, що мають стати обов'язковими елементами участі нового покоління.

Таким чином, публічна участь у цифровому середовищі трансформує механізми управління та демократичної легітимації рішень. Для України ключовими завданнями залишаються: масштабування успішних практик, подолання цифрової нерівності, активізація молодіжної участі та нормативна легалізація інструментів е-демократії (зокрема, е-голосування з 14 років). Лише за умови синергії технологічних, правових та освітніх реформ цифрова участь стане дієвим важелем управління на всіх рівнях.

3.2. Перспективи активізації публічної участі з використанням інтернет-ресурсів

У сучасному світі інтернет-технології стали невід'ємною частиною громадського життя, відкриваючи нові можливості для участі громадян у процесах прийняття рішень. В Україні та за кордоном активно розвиваються інструменти електронної демократії, що сприяють підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності управлінських процесів. Зокрема, в умовах цифровізації суспільства зростає

Публічна участь – це діяльність громадян, спрямована на вплив на державну політику, формування рішень, їх реалізацію і контроль. Вона є ключовим елементом демократичного врядування, забезпечуючи діалог між владою і суспільством.

В умовах цифровізації значення набуває електронна демократія – форма

участі, що реалізується за допомогою інформаційно-комунікаційні технології та. охоплює е-голосування, е-консультації, е-петиції тощо.

Інтернет-ресурси стали ключовим засобом мобілізації громадськості. Їх можна класифікувати за функціоналом:

1. Інформаційні платформи: офіційні сайти органів влади (rada.gov.ua, kmu.gov.ua), які забезпечують доступ до інформації та нормативних актів.
2. Платформи участі: E-dem.ua (платформа для е-петицій, громадського бюджету, консультацій); Petitions.president.gov.ua (інструмент звернення до Президента України); «Ваша Думка» (сервіс для публічних обговорень проєктів нормативно-правових актів).
3. Соціальні мережі: Facebook, Telegram, Instagram, які слугують каналами взаємодії між громадянами та владою, зворотного зв'язку, організації громадських кампаній.
4. Муніципальні сервіси: платформи для бюджету участі у Києві, Львові, Харкові тощо.

Інтернет-інструменти розширюють коло осіб, здатних долучатися до управління. За даними Мінцифри, лише через портал «Дія» надається понад 100 сервісів, частина з яких мають компонент участі (електронна демократія, цифрові підписи тощо) [29, с. 84].

Вивчення міжнародного досвіду дозволяє краще зрозуміти потенціал цифрових технологій у сфері громадської участі:

Так, Естонія є лідером у сфері електронного врядування. Громадяни можуть голосувати онлайн на загальнодержавних виборах. Система e-Estonia забезпечує доступ до більш ніж 3000 електронних послуг.

В Ісландії у 2011 році громадяни за допомогою інтернету брали участь у створенні нової Конституції. Онлайн-інструменти використовувалися для обговорення ідей, які інтегрувалися у проєкт документа.

У Польщі активно впроваджуються так звані бюджети участі у містах, де громадяни голосують за проєкти через онлайн-платформи.

У Фінляндії реалізовано платформу Open Ministry, яка дозволяє

громадянам подавати законодавчі ініціативи онлайн.

В Канаді уряд активно використовує платформу GCcollab для співпраці між держслужбовцями та громадськістю [56]. Таким чином, міжнародні приклади демонструють, що цифрові інструменти можуть сприяти підвищенню залученості громадян, за умови належного правового та технічного забезпечення.

В Україні активне впровадження цифрових інструментів участі розпочалося з 2014 року. З 2015 року портал президента забезпечив можливість подавати електронні петиції. Станом на 2024 рік понад 80 тис. петицій подано, з них частина реалізована. У більш ніж 60 містах України діє платформа бюджету участі (e-dem.ua), де мешканці голосують за ініціативи, які реалізуються за кошти місцевого бюджету. Органи місцевого самоврядування проводять обговорення проєктів рішень через онлайн-інструменти, як-от «Ваша думка». Платформа Дія: хоч і не є платформою безпосередньої участі, однак розширення її функціоналу передбачає можливість електронного голосування та участі в опитуваннях. Разом з тим, рівень участі громадськості залежить від рівня цифрової грамотності громадян, наявності доступу до інтернету; довіри громадян до державних інституцій та існування прозорості процесів ухвалення рішень.

Незважаючи на прогрес, існують численні бар'єри для ефективної цифрової участі, зокрема:

1. Цифрова нерівність – відсутність доступу до інтернету в сільських громадах, низький рівень цифрових навичок у старшого покоління.
2. Низький рівень довіри до влади – навіть за наявності каналів для участі громадяни не вірять у реальний вплив своїх дій.
3. Слабка інтеграція е-послуг – відсутність єдиної платформи, обмежена взаємодія між системами.
4. Формалізм участі – петиції чи консультації часто носять символічний характер, без зобов'язань для влади реагувати.
5. Інформаційні загрози – фейки, маніпуляції в соцмережах,

кібератаки.

Досягнення в Україні цифрової демократії можливо завдяки впровадженню електронного голосування, використання big data і штучного інтелекту: для аналізу суспільних настроїв, формування персоналізованих політик, автоматизації зворотного зв'язку. Необхідно вносити зміни в чинне законодавстві щодо обов'язковості врахування результатів онлайн-консультацій задля інституціоналізації цифрової участі.

Для підвищення цифрових навичок громадян необхідно впроваджувати навчальні програми. Ну і звичайно треба посилювати захист даних і систем публічної участі від кібератак [29, с. 5].

Таким чином, інтернет-ресурси відкривають нові можливості для взаємодії громадян з органами влади. Світовий і вітчизняний досвід демонструє, що цифрові інструменти можуть значно підвищити ефективність публічної участі, за умов наявності відповідного правового, технічного та освітнього підґрунтя.

Незважаючи на наявні проблеми, розвиток цифрової участі в Україні має значний потенціал, який можна реалізувати через комплексні підходи: модернізацію законодавства, розвиток ІТ-інфраструктури, залучення громадськості до процесів ухвалення рішень на всіх рівнях.

Електронна участь стала дієвим каналом комунікації громадян з владою, що забезпечує не лише інформаційний обмін, а й активне залучення до процесів вироблення політики. Вона формує нову парадигму відносин між державою та громадянським суспільством, де громадяни виступають як партнери, а не лише як споживачі рішень.

Згідно з даними дослідження UN E-Government Survey (2022), країни з високим рівнем е-участі мають вищий рівень довіри до уряду. Наприклад, у Данії 89% громадян вважають, що держава реагує на їхні ініціативи, на відміну від 38% в країнах із нерозвиненою електронною участю.

Цифрові петиції – один з найпоширеніших інструментів громадської участі. В Україні механізм е-петицій діє на національному рівні (президентська

платформа) і на місцевому (через e-dem.ua). Проте ефективність цього інструменту обмежується рядом факторів, зокрема: низьким рівнем реалізації навіть підтриманих петицій; відсутністю зобов'язань з боку органів влади щодо відповідної реакції; частим ігноруванням змістовних ініціатив. Разом із тим, е-петиції мають високий мобілізаційний потенціал, зокрема, для актуалізації суспільних проблем і формування громадської думки.

Соціальні мережі (Facebook, Twitter, YouTube, Telegram) стали альтернативними каналами впливу. Дослідження Pew Research Center (2021) вказує, що понад 70% молоді у Європі дізнаються про політичні події саме через соцмережі. Приклади ефективної цифрової мобілізації в Україні є кампанія #SaveФОП; здійснення громадського тиску на ухвалення Закону України «Про локалізацію» та онлайн-акції проти незаконної забудови у Києві.

Соціальні мережі дозволяють швидко мобілізувати підтримку; здійснювати тиск на посадовців; координувати дії в режимі реального часу [41, с. 69]. Проте вони також можуть бути джерелом фейків, маніпуляцій і бот-активності, що знижує якість публічного діалогу. Ефективна участь вимагає забезпечення доступу для вразливих груп: людей з інвалідністю (адаптивний інтерфейс); мешканців сільської місцевості (інтернет-доступ); осіб похилого віку (цифрова освіта).

Україна наразі не має уніфікованих вимог до вебдоступності публічних сервісів. Програма EGAP розробила рекомендації щодо впровадження WCAG-стандартів, однак їх дотримання добровільне.

З розвитком цифрових інструментів постають нові виклики це: безпека персональних даних; прозорість алгоритмів (напр. модерація петицій); боротьба з дезінформацією; цифровий слід та приватність громадян. Ці аспекти потребують регуляції на законодавчому рівні та впровадження практик відповідального використання цифрових інструментів участі.

Таким чином, поглиблений аналіз підтверджує: цифрові інструменти участі є ключовим чинником демократизації в сучасному суспільстві. Проте їх ефективність наряду залежить від готовності держави до реального діалогу,

технічної доступності та етичного врядування. Успішна цифрова участь – це не лише про технології, а й про нову політичну культуру взаємної відповідальності та відкритості.

Отже, досліджено п'ять ключових аспектів цифрової публічної участі. Зокрема, проаналізовано вплив електронної участі на розвиток громадянського суспільства, ефективність механізму електронних петицій, роль соціальних мереж як інструменту мобілізації громадян, інклюзивність цифрової участі, а також етичні та безпекові виклики, що виникають у цифровому середовищі.

Окрему увагу було приділено питанню довіри до цифрових інструментів. Світовий досвід (зокрема Данії, Естонії та Канади) підтверджує, що ефективна реалізація електронної участі суттєво підвищує довіру громадян до інституцій влади. Водночас в Україні ще наявні бар'єри – нерівний доступ до інтернету, недостатній рівень цифрової грамотності та слабка інтеграція онлайн-інструментів у реальні політичні процеси.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що цифрова участь вимагає комплексного підходу – як з боку державної політики, так і з боку громадянського суспільства. Безпека, прозорість, інклюзивність і результативність мають бути визначальними принципами для розбудови ефективної системи цифрової демократії.

Запровадження єдиного інтегрованого цифрового простору участі, орієнтованого на потреби громадян, з урахуванням принципів етики та рівного доступу, є ключовою умовою для забезпечення сталого розвитку демократичного врядування в цифрову епоху.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження на тему «Інтернет-ресурси як фактор активізації публічної участі» дозволило досягти поставленої мети – здійснити комплексний аналіз впливу цифрових технологій на процеси залучення громадян до публічного життя та сформулювати низку теоретичних та практичних висновків.

Визначено, що публічна участь є фундаментальним елементом демократичного врядування, що забезпечує легітимність влади, прозорість управлінських процесів та реалізацію прав громадян на участь у державних справах. Було проаналізовано еволюцію поняття та форм участі – від традиційних (збори, слухання, звернення) до новітніх, що активно розвиваються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій. Встановлено, що цифровізація трансформує саму природу участі, перетворюючи її з епізодичної активності на потенційно безперервний процес взаємодії та співтворення політики («co-creation») між владою та суспільством. Разом з тим, ефективність участі, як традиційної, так і цифрової, стикається з суттєвими бар'єрами: інституційними (формалізм, небажання влади враховувати думку громадян), соціально-психологічними (недовіра, апатія, низька обізнаність), технологічними (цифровий розрив, недостатня грамотність) та правовими (прогалини в законодавстві, відсутність чітких процедур).

З'ясовано і систематизовано основні види інтернет-ресурсів, що використовуються для активізації публічної участі: офіційні веб-сайти органів влади, портали відкритих даних, платформи для публічних консультацій та електронних петицій, інтернет-ЗМІ, соціальні мережі, блоги та форуми. Кожен із цих ресурсів виконує специфічні функції (інформаційну, комунікаційну, мобілізаційну, контрольну). Аналіз показав, що інтернет-ресурси значно розширюють можливості для участі завдяки своїй доступності, швидкості поширення інформації, можливості охоплення широкої аудиторії та потенційній анонімності. Водночас їх використання пов'язане з низкою

проблем: недостатнім правовим регулюванням (особливо щодо статусу інтернет-ЗМІ та соціальних мереж), ризиками поширення дезінформації та маніпуляцій, проблемами кібербезпеки та захисту персональних даних. Особливу увагу приділено аналізу українського законодавства («Про медіа», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про електронні комунікації»), яке формує рамки для функціонування цифрового простору, проте все ще потребує вдосконалення та адаптації до динамічних змін.

У дослідженні визначено та розглянуто конкретні приклади впровадження інструментів електронної участі як в Україні (електронні петиції, громадські бюджети, платформи «Відкрите місто», «ВзаємоДія», екосистема DREAM), так і за кордоном (Естонія – TOM, Іспанія – Decidim, Тайвань – vTaiwan/Polis, США – Resistbot/CitizenLab, Ісландія – Better Reykjavik, Південна Корея – Democracy Seoul, Канада – Open North). Аналіз цих кейсів свідчить про значний потенціал інтернет-ресурсів для підвищення прозорості, підзвітності влади та залучення громадян до прийняття рішень, особливо на місцевому рівні. Водночас порівняння показує, що успішність впровадження залежить від багатьох факторів: політичної волі, рівня цифрової грамотності населення, якості технологічної інфраструктури, чіткості правового регулювання та наявності механізмів реального врахування результатів електронної участі. Український досвід демонструє позитивну динаміку розвитку інструментів е-участі, однак зберігаються проблеми формалізму, низької довіри громадян до ефективності цих інструментів та значний цифровий розрив між різними регіонами та соціальними групами.

На основі аналізу сучасних тенденцій та викликів окреслено ключові напрями подальшого розвитку електронної участі. Перспективними є інтеграція різних інструментів у єдині багатофункціональні платформи (на кшталт екосистеми DREAM), використання технологій штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних та громадської думки, застосування блокчейну для підвищення прозорості та безпеки (наприклад, в електронному голосуванні чи управлінні бюджетами). Важливим залишається подолання цифрового розриву

через розвиток інфраструктури та освітні програми для підвищення цифрової грамотності населення, зокрема створення громадських цифрових хабів. Необхідним є подальше вдосконалення нормативно-правової бази, що забезпечить чіткі процедури е-участі та обов'язковість врахування її результатів органами влади. Окрему увагу слід приділяти освітнім ініціативам та використанню гейміфікації для підвищення мотивації громадян до участі, а також подоланню психологічних бар'єрів недовіри до інституцій через прозорість та ефективний зворотний зв'язок. Розвиток мобільних додатків та інноваційних форматів (віртуальна реальність, метавсесвіти) також може сприяти залученню нових аудиторій.

Таким чином, інтернет-ресурси беззаперечно стали вагомим фактором, що трансформує ландшафт публічної участі, відкриваючи нові горизонти для демократизації суспільства та вдосконалення публічного управління. Вони надають громадянам безпрецедентні можливості для доступу до інформації, комунікації, самоорганізації та впливу на владу. Проте реалізація цього потенціалу вимагає комплексного підходу, що поєднує технологічний розвиток, створення сприятливого правового та інституційного середовища, подолання цифрової нерівності та підвищення як цифрової грамотності, так і загальної політичної культури участі в суспільстві. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на глибший аналіз ефективності конкретних інструментів е-участі в різних контекстах, вивчення впливу алгоритмів соціальних мереж на формування громадської думки та участь, а також розробку моделей інтеграції онлайн та офлайн форм участі для досягнення синергетичного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович І. Правові засади публічних консультацій в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 3. URL: <http://yurvisnyk.in.ua/2020/3/adamovych.pdf> (дата звернення: 29.04.2025).
2. Адамович І. Правові ризики електронної участі. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка*. 2022. № 1. С. 109–113.
3. Аналітика ГО «Інститут розвитку міста Івано-Франківська». Івано-Франківськ, 2022.
4. Арістотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 431 с.
5. Бевз Т. Громадська участь у публічному управлінні: соціологічний аспект. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2016. № 4. С. 87–95.
6. Білецький П. Публічна участь у демократичному суспільстві. *Юридична думка*. 2021. URL: <https://lawbook.online/publiczna-uchast> (дата звернення: 29.04.2025).
7. Вакуленко Л. Інформаційне суспільство і трансформація політичної участі. *Політологія*. 2020. № 2. С. 87–92.
8. Вітюк Ю. Кібербезпека в системі е-урядування. *Інформаційне право України*. 2022. № 1. URL: <https://info-law.in.ua/2022/1/vityuk.pdf> (дата звернення: 29.04.2025).
9. Вокс Україна. Цифровий спротив: як працює громадянське суспільство онлайн – 2022.
10. Глущенко І. О. Форми публічної участі у місцевому самоврядуванні: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2018. 112 с.
11. Гнатюк Г. Проблеми сталості громадянських технологій в Україні. *Політичні технології*. 2022. № 4. С. 100–105.
12. Громадські ради: оцінка ефективності. Проєкт USAID / ENGAGE, 2020. URL: <https://engage.org.ua/documents/civic-councils-2020.pdf> (дата звернення: 29.04.2025).
13. Гуменюк О. Громадський бюджет як інструмент публічної участі. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2021. № 2. URL:

<https://dridu.dp.ua/zbirnik/2021-02/21.pdf> (дата звернення: 29.04.2025).

14. Дементій Б. Локальна демократія в громадах: аналітична доповідь. Київ: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2022. 96 с.

15. Денисенко І. Ефективність цифрових форм публічної участі. *Управління сучасним містом*. 2021. № 3. С. 109–112.

16. Директива Європейського парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-10#Text.

17. Дубовик О. Громадський бюджет як інструмент участі: український контекст. *Вісник НАДУ*. 2021. № 2. С. 17–23.

18. Закон про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA) Європейського Союзу. Регламент (ЄС) 2022/2065 від 19.10.2022. URL: <https://www.google.com/search?q=https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/%3Furi%3DCELEX:32022R2065> (дата звернення: 29.04.2025).

19. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 29.04.2025).

20. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.04.2025).

21. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20> (дата звернення: 29.04.2025).

22. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.04.2025).

23. ІТ-комітет ВРУ. Аналітична довідка про стан цифрової демократії в Україні. Київ, 2023. [Дата звернення до інформації про довідку: 29.04.2025].

24. Ключев О. Цифрова нерівність і доступ до електронної демократії.

Електронне врядування. 2021. № 1. С. 119–124.

25. КМІС. Електронна участь в Україні: результати соціологічного дослідження. Київ, 2022.

26. Колб О. В. Громадська участь: політичний та соціальний вимір. Харків: Право, 2020. URL: <https://ndipzir.org.ua/kolb-hromadska-uchast.pdf> (дата звернення: 29.04.2025).

27. Колб О. Формування цифрової ідентичності через інструменти участі. *Соціологія сучасності*. 2022. № 4. С. 58–65.

28. Котляр І. Забезпечення прозорості участі громадськості: нормативно-правовий вимір. *Право України*. 2021. № 4. С. 102–108.

29. Матеріали збірника «Децентралізація публічної влади в Україні» (2023).

30. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про цифрову грамотність. 2022. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/digital-literacy> (дата звернення: 29.04.2025).

31. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний портал. URL: <https://thedigital.gov.ua>.

32. Мовчан В. Електронна демократія в Україні: виклики та перспективи. Київ: НаУКМА, 2020. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18041> (дата звернення: 29.04.2025).

33. Мовчан В. Електронна участь у публічному управлінні: потенціал і виклики. *Збірник НАДУ*. 2020. № 1. С. 72–78.

34. Морозов Е. Мережева утопія. Темна сторона інтернет-свободи. Київ: Наш Формат, 2017. 320 с.

35. Мусіяка Л. Соціальні виміри публічної участі в умовах цифровізації. *Українська соціологія*. 2021. № 1. С. 69–74.

36. Нікіфорова Н. Цифрові платформи участі: демографічний портрет користувача. *Соціологія міста*. 2022. № 3. С. 64–68.

37. Пархоменко І. Проблеми правового регулювання публічної участі. *Юридична Україна*. 2020. № 6. С. 47–51.

38. Пахолок В. Фактор України в глобальних політико-безпекових ризиках: за рубрикою журналу Time «Топ-10 глобальних ризиків». *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша*. 2024. Вип. 13. С. 102–104.

39. Петрович В. Функціонування систем електронного документообігу в органах державної влади. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша*. 2024. Вип. 13. С. 104–105.

40. Платформа електронної демократії E-DEM. URL: <https://e-dem.ua/> (дата звернення: 29.04.2025).

41. Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.

42. Рада Європи. Підтримка участі громадськості в Україні. – 2021. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/participation-support> (дата звернення: 29.04.2025).

43. Савчин М. Демократичне врядування в умовах цифрового суспільства. Ужгород: Ліра, 2020. 184 с.

44. Соломаха І., Новик Н. Необхідність кодифікації цифрової участі. *Публічне право*. 2022. № 2. С. 130–137.

45. Сорока Ю. В. Демократія і громадянське суспільство. Львів: Світ, 2017. URL : http://lib.pnu.edu.ua/files/Soroka_demokratiya.pdf (дата звернення: 29.04.2025).

46. Степаненко В. Інституційні бар'єри громадської участі в Україні. *Політичний менеджмент*. 2019. № 3. С. 64–70.

47. Стрельбицький М. Правові аспекти цифрової участі в Україні. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 101–108.

48. Фонд «Демократичні ініціативи». Громадська думка про електронну демократію. – 2022. URL: <https://dif.org.ua/article/edem-2022> (дата звернення: 30.04.2025).

49. Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ). Моніторинг

доступу до інформації. – 2022. URL: <https://cedem.org.ua/monitoring/> (дата звернення: 29.04.2025).

50. Центр демократії та верховенства права. Громадська участь: аналітичний звіт. 2022.

51. Центр Разумкова. Громадська думка населення України щодо участі в управлінні. Київ, 2022.

52. Чабан І. Індекс цифрової участі: проєкт концепції. *Електронна демократія*. 2022. № 1. С. 87–91.

53. Черниш Т. Деліберація в цифровому середовищі: ризики поляризації. *Демократичне врядування*. 2022. № 1. С. 57–63.

54. Bovaird T., Loeffler E. From Engagement to Co-production. *Public Administration Review*.-2012. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6210.2011.02494.x> (дата звернення: 29.04.2025).

55. Burke B. Levels of Citizen Participation and Bureaucratic Decision Making. *Public Administration Review*. 1979. Vol. 39. P. 393–396.

56. CivicTech Index. Code for All Network. URL: <https://civictech.guide>.

57. Coleman S., Shane P. Connecting Democracy: Online Consultation and the Flow of Political Communication. MIT Press, 2012.

58. Council of Europe. Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Strasbourg, 2009. URL: <https://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation> (дата звернення: 29.04.2025).

59. Digital Public Governance in Germany and Poland: Comparative Review. Berlin, 2021.

60. Dufva M., Aho B. Digital Participation in the Baltic States: Comparative Review. Tallinn University Press, 2022.